

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 31 · 13. desember
Sesjonen 2023–2024

Møte onsdag den 13. desember 2023 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 31):

1. Muntlig spørretime
2. Ordinær spørretime
3. Referat

Presidenten [10:00:10]: Representantene Kathy Lie og Lene Westgaard-Halle, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra representantene Jan Tore Sanner, Mani Hussaini, Trine Lise Sundnes, Heidi Nordby Lunde og Solveig Vitanza om permisjon i dagene 14. og 15. desember – alle for å delta i sesjonsmøter i den felles EØS-parlamentariskkomiteen i Vaduz, Liechtenstein
- fra Senterpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Jenny Klinge i tiden fra og med 13. til og med 20. desember
- fra Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Birgit Oline Kjerstad i dagene 14. og 15. desember

Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Akershus, Ragnhild Male Hartviksen, foreligger søknad om fritak fra å møte i Stortinget under representanten Mani Hussainis permisjon, av velferdsgrunner.

Videre foreligger søknader om fritak fra å møte i Stortinget under representanten Birgit Oline Kjerstads permisjon, fra henholdsvis første vararepresentant for Møre og Romsdal, Kim Thoresen-Vestre, av velferdsgrunner, fra andre vararepresentant, Line Karlsvik, jf. Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum, og fra tredje vararepresentant, Marit Aklestad, grunnet foreld-repermisjon.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Akershus: Tore Vamraak og Tobias Hangaard Linge

For Møre og Romsdal: Per Ivar Lied og Petter Andreas Wadstensvik

For Oslo: Agnes Nærland Viljugrein og Michael Tetzschner

For Østfold: Shakeel Rehman

Presidenten [10:01:39]: Per Ivar Lied er til stede og vil ta sete.

Sak nr. 1 [10:01:44]

Muntlig spørretime

Presidenten [10:01:46]: Stortinget mottok mandag meddelelse fra Statsministerens kontor om at statsrådene Sandra Borch, Terje Aasland og Lubna Boby Jaffery vil møte til muntlig spørretime.

De annonserte regjeringsmedlemmene er til stede, og vi er klare til å starte den muntlige spørretimen.

Vi starter da med første hovedspørsmål, fra representanten Nikolai Astrup.

Nikolai Astrup (H) [10:02:12]: Mitt spørsmål går til olje- og energiministeren.

Regjeringen har hatt ansvaret for kraftpolitikken i over to år, og i møte med skyhøye kraftpriser har regjeringens svar vært at vi trenger mer kraft, mer nett og mer energieffektivisering. Det er det lett å slutte seg til. Regjeringen har lovet et taktskifte i kraftpolitikken for å få dette til, og det har det blitt – fra god styringsfart til full brems. Under Solberg-regjeringen ble det gitt konsesjon til 16 TWh ny kraftproduksjon, under denne regjering bare 0,3 TWh så langt – eller knapt noen ting.

Utsiktene ser heller ikke så lyse ut. Havvindsatsingen er nedskalert og forsinket, og kraften kommer først på 2030-tallet. Nye konsesjonssøknader om oppgradering av vannkraftverk og nye vindkraftverk på land har ligget på is de siste to årene på grunn av regjeringens krumspring i skattepolitikken. Stortingets bestillinger om å rydde unna de regulatoriske barrierene for solenergi har regjeringen fremdeles til gode å levere på. Energieffektiviseringsplanen som Stortinget har bestilt, og regjeringen nå har levert, står overhodet ikke i stil med de målene regjeringen har satt seg. Statnett-sjef Hilde Tonne uttalte nylig til Montel at Statnett er den eneste TSO-en i Europa som ikke har fått en klinkende klar plan å jobbe etter fra de politiske myndighetene.

Akkurat nå er det dessverre få søknader om mer kraftproduksjon til behandling, men de som er der, bør til gjengjeld kunne behandles raskt. Det har også Stortinget bestilt. Statsråden har ansatt noen titalls nye mennesker i NVE for å få det gjort, og da må vi også forvente resultater. I køen står det en del småkraftprosjekter. Mange bekker små blir som kjent til en stor å, og da tenkte jeg ikke på Agder Energi. Småkraft er faktisk noe av det som kan bidra mest til kraftforsyningen frem til 2030.

Sunnhordland Kraftlag er blant dem som har sendt inn søknad om å øke produksjonen i to eksisterende småkraftverk. I to og et halvt år, siden mars 2021, har de ventet på å få saksbehandler i NVE. Mener statsråden det er akseptabelt å vente i to og et halvt år på å få tildelt saksbehandler i NVE?

Statsråd Terje Aasland [10:04:16]: I løpet av det siste halvannet året tror jeg det er fattet flere energipolitiske beslutninger enn noen gang tidligere, nettopp for å få opp tempoet i kraftutbyggingen: det å kunne behandle konsesjonssøknadene raskere, det å ha enklere konsesjonsprosesser og mer saksbehandlingskapasitet og ikke minst digitalisering som en del av løsningen.

Det er ingen tvil om at det må fremmes flere søknader om kraftutbygging. Det var derfor veldig synd at Høyre på sin vakt stoppet f.eks. vindkraftutbyggingen på land og sa nei til å konsesjonsbehandle disse. Det hadde vært verdifullt å få videre. Men jeg mener at det nå ligger veldig godt til rette for å bygge ut vindkraft på land.

For det første er rammeverket trygt, det er etablert med plan- og bygningsloven. En har også fått på plass en enighet med representantens eget parti i går om grunnrentebeskatningen på vindkraft. Når det gjelder vannkraftbeskatningen, har de som sitter på vannkraftressurser, absolutt grunn til å søke om effektoppgraderingskapasitet. Havvind er i fullt tempo. Det første prosjektet er ute. Det er syv interessenter som har meldt sin interesse for prekvalifiseringen, så det er i veldig god rute. Det er en veldig klar plan for at vi skal kunne klare å gjennomføre dette med mer kraft i tiden framover og mer utbygging av nettet.

Så jeg er veldig optimistisk basert på de vedtakene som er gjort i løpet av det siste halvannet året. Litt av hovedproblemet var jo at dette arbeidet burde startet for lenge siden, men vi har tatt tak i det og gjennomfører det.

Nikolai Astrup (H) [10:06:04]: Det skulle bare mangle at det er fattet mange energipolitiske beslutninger de siste to årene med tanke på den situasjonen vi har stått i! Men statsråden kan ikke snakke seg bort fra at det er gitt konsesjon til kun 0,3 TWh med ny kraftproduksjon.

Statsråden svarte heller ikke på det som var mitt spørsmål. Er det akseptabelt at enkle saker som er helt ukontroversielle, må vente to og et halvt år på å få tildelt saksbehandler? De har fortsatt ikke fått det, så de venter fortsatt. Det ligger 30 slike saker i NVE om oppgradering av eksisterende småkraftverk. Skal alle de 30 vente i to og et halvt år på å få saksbehandler? Vel, da kommer dette til å ta fryktelig lang tid. Da har statsråden helt rett i at det er et taktskifte, men det er altså et taktskifte i betydningen full brems og ikke full fart forover.

Statsråd Terje Aasland [10:07:01]: Saksbehandlingskapasiteten økes i NVE. Den har økt i inneværende år og kommer til å øke neste år. Jeg forutsetter at ingen må stå å vente så lenge på saksbehandlingskapasitet i NVE etter den opptrappingen som denne regjeringen har gjort. Problemet er at det burde vært gjort for lenge

siden. Det burde vært startet for fem–seks år siden, med en opptrapping og en oppskalering av NVE. Da burde man også tatt tak i forenklete konsesjonsprosesser, raskere konsesjonsprosesser og mer kapasitet. Det samme gjelder nettkapasiteten, som også burde vært gjort for lenge siden. Men vi er godt i gang med det.

Vi har god kontroll på utviklingen i NVE med både styrking av saksbehandlingskapasiteten og enklere prosedyrer for konsesjonssøknader når det gjelder både produksjon og nett, som er helt vesentlig for at vi skal lykkes med det. Så det er et taktskifte, ja – ikke i den betydningen som representanten Astrup insinuerer at det er, men det er en betydelig opptrapping av tempoplanen for mer utbygging av nett, mer utbygging av kraft og ikke minst bedre enøkhåndtering.

Nikolai Astrup (H) [10:08:09]: Statsråden kan ikke snakke seg bort fra at til tross for alle de fagre ord som han her leverer, så leveres det veldig, veldig lite på nye konsesjonssøknader. Det er altså gitt konsesjoner til ett – ett – småkraftverk i 2022 og null i 2023. Det er realiteten. Og statsråden kan gjerne snakke om at det er ansatt masse folk, men hva gjør disse folkene? Man kan gjerne si at man burde gjort det for lenge siden, men da vi satt i regjering, ble det faktisk behandlet masse småkraftkonsesjoner, virksomheter som da fikk konsesjon. Det skjer ikke under denne regjeringen.

Så hva skal skje for å få det til? Er det aktuelt å innføre strammere tidsfrister for NVE? Er det aktuelt å innføre et hurtigspor for behandling av mindre konfliktfylte søknader om ny kraftproduksjon, slik man har gjort på nettsiden, eller har statsråden lite å by på annet enn prat?

Statsråd Terje Aasland [10:09:11]: Vi har ikke endret rammebetingelsene for småkraftutbygging i Norge, Tvert om er de egentlig forsterket gjennom den situasjonen vi har hatt i det siste, hvor kraftbehovet veldig tydelig kommer klart fram. Det er absolutt en oppfordring til alle som har søkt, og søker, og som også har fått innvilget småkraftprosjekter, at de strekker seg til investeringene.

Det er ingen tvil om at det er gjort et temposkifte når det gjelder konsesjonsbehandlingstid, kapasitet og forenklet regelverk rundt konsesjonssøknadene. Det gjøres et godt arbeid nå for å utvide også nettkapasiteten i tilknytning til det. Så jeg har en optimistisk inngang til det som ligger framfor oss, at det kommer til å komme på plass veldig mye mer fornybar energi og ikke minst også en raskere utbygging av nettet, som er selve fundamentet for at vi skal lykkes med dette.

Nikolai Astrup (H) [10:10:10]: Det er ikke mulig å finne igjen resultatene av de tiltakene statsråden snak-

ker om, i den offisielle statistikken til NVE. Det gis knapt konsesjoner, og de som har søkt om oppgraderinger, må altså vente i to og et halvt år på å få saksbehandler. Jeg registrerer at statsråden ikke er interessert i å foreta seg stort for å få det til.

Men et annet spørsmål: Tidligere i høst lanserte NVE sin prisprognose for 2030, og de forventer en kraftpris på 80 øre i 2030. Det er en brutal dom over regjeringens kraftpolitikk. Mangel på kraft og nett er i ferd med å kortslutte klimaomstillingen og sender også sjokkbølger inn i lommebøkene til folk og bedrifter. Regjeringens indre organer, Statnett og NVE, er helt på kollisjonskurs med den retorikken som statsråden har på dette feltet. Mens Statnett og NVE mener vi styrer mot kraftunderskudd, svarer regjeringen at de er i gang med et taktskifte. I Finnmark skal det ikke bare bli et taktskifte, men et kraftløft, som skal innfris allerede i 2030, men NVE mener det ikke kommer noe mer kraft før etter 2030. Spørsmålet er derfor: Hvem har rett, statsråden eller NVE?

Statsråd Terje Aasland [10:11:16]: Jeg er helt sikker på at kraftløftet som vi har lansert for Finnmark, kommer til å realisere mulighetene i Finnmark, og det er ganske mange fantastiske av dem. Grunnlaget for det er at vi får en rask saksbehandling av den utvidelsen av nettkapasiteten som er helt nødvendig både for å tiltrekke seg mer og realisere mer kraftutbygging, og også realisere de mange mulighetene i næringslivet der oppe. Og så er det ingen tvil: Det har vært et taktskifte i løpet av de siste to årene når det gjelder muligheten for å behandle ulike former for konsesjoner og gi tillatelser og så videre innenfor hele fornybar energi-feltet, og jeg er helt overbevist om at det kommer vi til å se resultatene av i årene og tiden framover. Konsekvensene disse to siste årene tror jeg henger sammen med de rammebetingelsene og de forutsetningene som var lagt før vi tiltrådte regjeringskontorene. Jeg skal ikke skyldes på det – vi har tatt tak i det, har gjort noe med det, og nå er det et helt annet tempo nettopp når det gjelder søkelyset på å få opp mer fornybar energi i Norge.

Nikolai Astrup (H) [10:12:20]: Jeg registrerer at statsråden ikke svarer på spørsmålet. Statsråden snakker om et taktskifte, et temposkifte, men NVE, som skal stå for dette temposkiftet og taktskiftet i praksis, anslår at det ikke kommer noen ny kraft i Finnmark før etter 2030. Samtidig har statsråden lovet et kraftløft som en forutsetning for elektrifisering av Melkøya. Den skal være på plass og innfridd innen 2030. Da er spørsmålet mitt igjen: Er det statsråden eller er det regjeringens fagetat og ekspert på disse områdene, de som skal behandle konsesjonssøknadene om nett og ny produksjon, som har rett?

Statsråd Terje Aasland [10:12:59]: Det at nettet er på plass innen 2030, har vi forutsatt i kraftløftet. Det har vi hatt god dialog med både NVE og Statnett om, og det kommer til å være på plass innen 2030. Det er grunnlaget for også å få mer kraft inn i Finnmarksregionen: Det er et forsømt politisk område gjennom mange år når det gjelder nettutvikling og er årsaken til at en ikke allerede har fått realisert f.eks. vindkraftutbygginger som det er gitt konsesjon til. Så det kraftløftet som regjeringen har fremmet, står seg godt, og vi kommer til å ha mer ny kraft inn i Finnmarksregionen i løpet av 2030.

Sofie Marhaug (R) [10:13:58]: På forrige spørre kunne vi få inntrykk av at vi løser strømpriseringen med å bygge ut mer kraft, men det stemmer ikke. Atle Rostad i Fellesforbundet har formulert denne problemstillingen bedre enn meg. Han peker på at omkvedet om at mer kraft vil løse krisen, ikke holder:

«Det krever vanvittige 40 TWh i overskudd for å frikoble norske priser fra de europeiske.»

Mer kraft er med andre ord bare en retorisk hvilepute i møte med de høye strømprisene. Norge har allerede et høyt kraftoverskudd. Vi ligger an til å eksportere langt mer i år enn både i 2022 og i 2021. Så det er ikke kraftmangel som i dag gir oss høye strømpriser, men prissmitte. Derfor lurer jeg på om statsråden er enig i at så lenge vi er knyttet til et europeisk markedsbasert børs-system, vil det ikke hjelpe å bygge ut mer kraft for å få lavere priser.

Statsråd Terje Aasland [10:15:06]: Det vil absolutt hjelpe å få på plass mer fornybar energi, et bedre kraftnett og bedre bruk av energien i forhold til det som er prissituasjonen nå.

Så er det ingen tvil om at de høye prisene er et uttrykk for usikkerhet i energimarkedene. Ja, det er prissmitte fra de utenlandskablene vi har, men det er ingen tvil om at jo mer overskudd vi har, jo bedre nett vi har, og jo bedre vi bruker strømmen, jo større fordeler vil det ha for prisnivået i Norge. Energikommisjonen, strømprisutvalget, alle utvalg som har vært nedsatt, understreker nettopp det og behovet for det.

Sofie Marhaug (R) [10:15:40]: Strømprisutvalget har slått fast at vi kommer til å ha høye og ustabile strømpriser i lang tid framover. De siste ukene har folk og bedrifter betalt over én krone for strømmen i Sør-Norge. Likevel er ikke Arbeiderpartiet villig til å røre strømmarkedet.

På den annen side skorter det ikke på innspill. Partiet har opprettet en slags forslagskasse i forbindelse med programarbeidet sitt, og de mest populære forslagene handler om kraft. En som kaller seg Gunhild fra Trondheim, skriver: Trekk Norge ut av ACER og få norske

strømpriser igjen. Ta tilbake kontrollen over vannkraften, skriver en pensjonist fra Austevoll.

Statsråden lytter kanskje ikke til Rødt, men er han villig til å høre på folk som Gunhild og gjøre noe med den markedsstyrte strømpolitikken, og kanskje oppnå det som mange velgere sier at de ønsker seg, nemlig at Arbeiderpartiet blir Arbeiderpartiet igjen?

Statsråd Terje Aasland [10:16:39]: For det første har vi satt i verk en rekke tiltak for å sørge for at høye strømpriser ikke får dramatiske konsekvenser, ikke minst for husholdningene, men også for næringslivet, som kan velge fastpriskontrakter og søke løsninger på det. Det trengs fremdeles større engasjement både fra kraftprodusentene og fra næringslivet for å få dette fastprismarkedet til å fungere.

Så til påstanden om «trekk Norge ut av ACER», som jeg har sett Rødt bruke ved flere anledninger: ACER har ingenting med strømprisene å gjøre, og det er ingen realitet knyttet til dette. Strømprisene og den situasjonen vi har, blir håndtert slik den er nå. Høye strømpriser er et uttrykk for at det er knapphet på energi. Derfor er det viktig at vi får bygd ut mer fornybar energi, bedre nett, at vi bruker strømmen mer effektivt, nettopp for å få stabilitet og forutsigbarhet i det spørsmålet.

Sofie Marhaug (R) [10:17:33]: Jeg siterte Gunhild; det var ikke noe jeg hadde sagt. Det jeg stilte spørsmål om, var det børsbaserte markedet og om regjeringen er villig til å røre det, eller om denne regjeringen skal fortsette å føre den samme markedsliberale politikken som Høyre fører.

Jeg tror at veldig mange av de velgerne som har forsvunnet fra Arbeiderpartiet, har forsvunnet bl.a. på grunn av dette. Når velgerne snakker om at Arbeiderpartiet må bli Arbeiderpartiet igjen, er det fordi Arbeiderpartiet i fortiden ikke var sterk tilhenger av et børsbasert kraftsystem. Arbeiderpartiet i fortiden var opptatt av politisk regulering. Det var makspris og høyere pris på overforbruk. Det var politisk styring og kontroll, ikke bare av eierskapet, men også av distribusjonen av kraft. Spørsmålet som ikke bare Rødt, men også veldig mange velgere stiller seg, er: Finnes det Arbeiderpartiet?

Statsråd Terje Aasland [10:18:40]: Det er jo en viss likhet mellom Gunhild og Rødt, for det er ingen tvil om at Rødt har brukt ACER som begrunnelse for de høye strømprisene en rekke ganger. Jeg vil bare igjen understreke: ACER har ingenting med strømprisene å gjøre. Det er tilbud og etterspørsel som danner grunnlaget for prisfastsettelsen. Derfor er det viktig at vi får bukt med knappheten på energi for å få stabilitet og

forutsigbarhet, ikke bare i en norsk kontekst, men også i en europeisk kontekst.

Strømforbruket i Norge skal øke. Ifølge NVEs siste markedsanalyse skal forbruket øke med 56 TWh fram til 2040. For å dekke opp det og sørge for at vi får stabilitet i prisbildet fram til 2040, er det betydelige kraftutbygginger som må til. Da må vi bruke alle virkemidler, både oppgradering av vannkraft, vindkraft på land, havvind, en bedre utbygging av nettet og mer lokal energiproduksjon.

Sofie Marhaug (R) [10:19:43]: Statsråden erkjente i sitt svar på det første spørsmålet at det er prissmitten som gir de høye prisene. Likevel fortsetter statsråden å snakke om at vi kan bygge oss ut av de høye strømprisene. Det stemmer ikke.

Jeg har et annet spørsmål, som dreier seg om noen av konsekvensene av de høye strømprisene, nemlig de høye flaskehalsinntektene Norge får av det. Regjeringen har skrytt av denne ordningen og sagt at de bruker flaskehalsinntektene til å redusere nettleien. Den ordningen har blitt videreført, men realiteten er at staten går i et voldsomt overskudd. Fire ganger i år har reguleringsmyndigheten for energi fattet vedtak som holder tilbake til sammen 3 mrd. kr av flaskehalsinntektene. Dette er penger Statnett har gjort tilgjengelig, og som kunne blitt brukt til å redusere nettleien ytterligere, noe som dermed kunne gitt lavere strømpriser.

Hvorfor bruker ikke regjeringen disse pengene til å kutte nettleien enda mer?

Statsråd Terje Aasland [10:20:42]: Det er nettopp det som gjøres. En stor andel av disse flaskehalsinntektene går direkte til høyprisområdene for å dempe konsekvensene av de høye strømprisene, f.eks. eventuelle nettleieøkninger som måtte komme som en følge av det. Den øvrige delen går til å bygge ut mer nett og sørge for at en får driftet nettet uten å måtte ta inn betalinger av den grunn. Flaskehalsinntektene går i sum til å dempe konsekvensene av nettleieprisutviklingen i tiden framover. Så det representanten tar opp her, stemmer ikke. Det er full kontroll på flaskehalsinntektene. De brukes til å bygge nett og dempe konsekvensene av de høye strømprisene for nettleien i høyprisområdene.

Sofie Marhaug (R) [10:21:29]: Det jeg sier, stemmer jo. Det er ikke alle flaskehalsinntektene som blir tilbakebetalt i form av redusert nettleie. Statsråden kan selvfølgelig begrunne det og argumentere for at det skal være slik, men det stemmer jo.

Jeg har et spørsmål om prismekanismen for strøm, som det har blitt sendt ut et lovforslag om – og det skjer egentlig ett og et halvt år etter at statsråden sa at den skulle bli innført. Denne prismekanismen vil først og

fremst bruke produksjonen for å unngå rasjonering, altså redusere produksjonen før man eventuelt begynner å begrense eksport. Strømprisutvalget slår fast at det er begrensninger i eksportkapasiteten ved lav fyllingsgrad som virkelig vil holde prisen nede samtidig.

Er statsråden enig i at ordningen med produksjonsbegrensninger, som regjeringen nå foreslår, kan gi økt strømpris for kundene?

Statsråd Terje Aasland [10:22:33]: Aller først må jeg påpeke at det representanten tar opp om flaskehalsinntektene, er direkte feil. Dette er penger som går til å betjene, håndtere, bygge ut og drifte nettet vårt. De pengene er ikke noe staten tar inn eller Statnett sitter på. Dette er penger som går direkte tilbake til nettet, og som får konsekvenser for strømkundenes nettleie.

Vi har ikke foreslått en prismekanisme – det er også feil – vi har foreslått en styringsmekanisme og framlagt det for Stortinget. Den skal ivareta forsyningssikkerheten i perioder det er krevende forhold, f.eks. lite vann i magasinene våre. Den har rullet og gått siden i fjor, med rapporteringsplikt og med mulighet for å sette begrensninger på det. En kan regulere både eksporten og produksjonen hvis det skulle vise seg å være riktig i en situasjon med en anstrengt kraftsituasjon.

Presidenten [10:23:29]: Vi går da videre til neste hovedspørsmål.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:23:46]: Jeg fortsetter i sporet med styringsmekanismen, for på fredag kom nyheten fra statsråden om endringer i vassdragsreguleringsloven og energiloven. Den bebudede styringsmekanismen som regjeringen det siste halvannet året har lovet skulle komme i god tid før vinteren, ble endelig sendt fra statsråden til Stortinget i forrige uke.

Vi er riktignok godt inne i vinteren nå. I alle fall hvis mengden snø jeg har måttet måke hjemme de siste ukene, er en indikator, så er det vinterstid nå.

Saksbehandling i Stortinget venter nå, noe som med stor sannsynlighet betyr at styringsmekanismen først er på plass neste vinter. All den tid vi nå har 7 prosentpoeng lavere fyllingsgrad enn mediannivået i Norge, og 5 prosentpoeng lavere enn i fjor, hvor kraftsituasjonen ble vurdert å være anstrengt i Sør-Norge på høsten, og krafteksporten går for fullt, er det vanskelig å forstå at regjeringen mener det er et svar på oppgaven med å styrke eller sikre forsyningssikkerheten for denne vinteren.

Regjeringen lovet tross alt i pressemeldingen fra januar i år bedre styring av forsyningssikkerheten og at styringsmekanismen skulle innføres i god tid før neste vinter. Jeg antar at det var denne vinteren vi snakket om, og spørsmålet mitt er: Den bebudede styringsmekanismen som skal sikre forsyningssikkerheten og sørge for

at vi har nok kraft – hvordan sikres forsyningssikkerheten i vinter uten at denne styringsmekanismen er på plass? Er det nå slik at siden styringsmekanismen ikke er på plass, så er ikke forsyningssikkerheten sikret i vinter?

Statsråd Terje Aasland [10:25:26]: NVE vurderer forsyningssikkerheten som god gjennom den vinteren vi nå står foran. Det er en helt annen situasjon i år enn i fjor. Utgangspunktet for at vi lanserte styringsmekanismen, henger sammen med at vi tidlig i fjor sommer så at det var svært lite vann i vannmagasinene. Da innførte vi denne rapporteringsordningen. Vannkraftprodusentene måtte rapportere om hvordan de disponerte vannet. Vi ba også veldig tydelig om at vannkraftprodusentene måtte holde igjen på vannet fordi det var viktig at vi sparte på det vannet som var tilgjengelig, til vinteren, sånn at vi hadde det i tappesesonen.

De mekanismene har fungert hele veien og har aldri vært avbrutt. Både rapporteringsordningen og muligheten for å være tydelig overfor vannkraftprodusentene har vært til stede hele tiden, men situasjonen i år har vært helt annerledes.

Når vi nå får på plass denne styringsmekanismen, er det et viktig verktøy for energisikkerheten i årene framover. Hvis det skulle være unormalt lite vann i vannmagasinene våre, har vi muligheten til å regulere både produksjonen og eksporten via denne styringsmekanismen. Foranledningen for det er en trappetrinnseffekt med at en har rapporteringsordningen. En må vise til at vannkraftprodusentene har en strategi for hvordan de mener de kan understøtte energisikkerheten – og konsekvenser hvis det skulle vise seg å bli behov for det. For eksempel i forbindelse med rasjonering kan en regulere både produksjon og eksport.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:27:07]: Det er riktig at vi har et annet fyllingsnivå i Norge, vi har en annen situasjon, men det er også et faktum at situasjonen for landet som helhet er at vi har en lavere fyllingsgrad i år kontra på samme tid i fjor.

Statsråden virker her nå å bagatellisere denne styringsmekanismen i litt større grad. Dette er jo noe som har vært fremmet av regjeringen som en løsning, som noe som virkelig skal trygge forsyningssikkerheten, som skal være en framtidig løsning, og som vi skulle få på plass nå før denne vinteren for å sikre oss. Men er det sånn å forstå at mekanismen egentlig er såpass svak at den har liten betydning?

Statsråd Terje Aasland [10:28:01]: Styringsmekanismen vil ha stor betydning hvis vi får unormale situasjoner igjen, sånn vi hadde i fjor sommer. Da vil den være av stor betydning, og jeg bagatelliserer ikke denne. Den er svært viktig, og det er et helt nytt verktøy for å håndte-

re energisikkerheten i Norge. Høsten 2021 så vi at i hvert fall enkelte av vannkraftprodusentene valgte å kjøre vannmagasinene svært hardt uten i tilstrekkelig grad å ha som forutsetning at en skulle få god fylling igjen etterpå. Så styringsmekanismen er særdeles viktig.

Å lovfeste produsentenes ansvar for forsyningssikkerheten er et viktig skritt i den retningen. Rapporteringen viser seg å fungere etter hensikten. Energiforvaltningen, energimyndighetene, får mer kunnskap om hvordan vannkraftprodusentene tenker. At de må rapportere på en strategi for hvordan de underbygger energisikkerheten, er viktig. Det er også viktig å ha denne nødbremsen hvis vi kommer i en situasjon hvor det igjen er aktuelt å tenke på rasjonering av strøm, slik at en kan justere både produksjon og eksport.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:29:07]: I proposisjonen leser vi at styringsmekanismen har flere trinn, og at selve tiltakene for trygging av forsyningssikkerheten først slår til når det er fare for knapphet på kraft. Før man kommer dit, eller når man kommer dit, gis selskapene i oppdrag å utarbeide strategier for hvordan man skal unngå dette. Så regjeringen og Olje- og energidepartementet har fremdeles gitt ansvaret for forsyningssikkerheten til selskapene, i første grad.

Krafteksporten er meget høy i år. Den er ca. 53 pst. høyere enn i fjor. Til sammen har vi eksportert 18,5 TWh. For å sette dette i sammenheng tilsvarer det mer enn fem Snøhvit-elektrifiseringer og mer enn trettisju Alta-kraftverk. Vi ser i EU at de har satt en minste fyllingsgrad på gasslagrene i EU på 90 pst. fulle magasiner innen 1. november. Hvorfor setter ikke regjeringen tilsvarende krav til fyllingsgrad i Norge?

Statsråd Terje Aasland [10:30:12]: Det ville vært å kortslutte hele kvaliteten med vannkraftsystemet vårt. At vi har fleksibilitet og kan produsere når det er mye vann i magasinene og situasjonen er trygg, er en bra ting med vannkraftsystemet. Det har vært situasjonen i år. Energisikkerheten er god, etter NVEs vurderinger. Nå er det ikke fare for knapphet på kraft gjennom denne vinteren. Da synes jeg det er vannkraftprodusentene som i utgangspunktet skal disponere dette. Hadde en satt et krav til magasinifylling på 90 pst., tror jeg selv representanten Nilsen vet hvordan det ville slått ut. Da ville vi nesten ikke hatt produksjon gjennom hele vinteren for å opprettholde en magasinifyllingskapasitet som var svært uansvarlig, ikke minst med tanke på både prisene og energisikkerheten i Norge.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:31:03]: Fyllingsgradnivået er brukt som et eksempel. Det var mer det at EU kan innføre krav til fyllingsgrad og på det viset styrke sin forsyningssikkerhet.

Jeg vil over til strømstøtte og tall. Vi leser at det per oktober er utbetalt 6,4 mrd. kr i strømstøtte til husholdningene, og at det for neste år anslås at man skal utbetale 9,75 mrd. kr i strømstønad. Sammen med kraftprognoser betyr det at regjeringen forventer vedvarende høye strømpriser også det neste året. Det regjeringen har kommet med så langt, er styringsmekanismen for forsyningssikkerhet, men det står ingen ting om strømpriser, og ei heller bygges det mye ny kraft.

Hvilke konkrete grep jobber regjeringen med for å få ned strømprisene? Strømprisutvalget har uttalt at større kraftoverskudd er en av løsningene, men det er først i 2030 vi ser noe havvind.

Statsråd Terje Aasland [10:32:08]: Jeg vil aller først si noe om fyllingsgraden. Vi kan ut fra energisikkerhetsformål sette den fyllingsgraden vi mener er riktig. Det har vi gjort gjennom styringsmekanismen, der vi har en tilnærming til den problemstillingen.

Når representanten bruker eksempler som utgangspunkt, må jeg forvente at han faktisk mener det var det som burde vært gjort i norske vannkraftmagasiner. Da hadde de imidlertid ikke vært til stor hjelp, for verken å holde prisene stabile eller energisikkerheten oppe.

Når det gjelder strømstøtteordningen, forventer vi at prisene er høye også gjennom 2024. Derfor har vi videreført denne strømstøtteordningen, som betydelig reduserer kostnadene ved husholdningenes strømutgifter når prisene er ekstremt høye. Vår klare retning for dette er at vi skal sørge for at husholdningene er trygge i en tid da det er uroligheter og prisene er høye.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:33:07]: Jeg skal legge meg på minne at jeg skal være varsom med hvilke eksempler jeg bruker, men det var bare som et eksempel på at Tyskland, EU og andre kan innføre krav til fyllingsgrad. Det har vært veldig varierende hvilke argumenter og hvilket svar man har fått fra regjeringen om det.

Jeg vil tilbake til strømprisutvalget og kraftoverskudd. Hvis det ikke kommer mye ny kraft framover, vil det bety at man ikke oppnår større kraftoverskudd og resulterende lave strømpriser. Vi har mye næringsliv i Norge som nå sliter på grunn av vedvarende høye strømpriser. Neste år antar regjeringen at det blir to til fire ganger høyere i NO₂ enn den historiske normalen. Er det slik at regjeringens plan for å få større kraftoverskudd er å vente på at næringsliv og kraftintensiv industri skal gå dukken, sånn at man frigjør kraft – eller hva planlegger regjeringen å gjøre for å få prisene ned til et fornuftig nivå?

Statsråd Terje Aasland [10:34:12]: Jeg vil igjen starte med å si noe om den fyllingsgraden vi setter. Det er fyl-

lingsgrader i norske magasiner i dag. Vi kan sette den på det nivået vi ønsker og mener er riktig ut fra et energisikkerhetsperspektiv. Jeg har ikke opplevd at Fremskrittspartiet har fremmet noen andre forslag om det enn det som foreligger. Det opprettholder fleksibiliteten, og effektkapasiteten i vannkraften er særdeles viktig.

Det er viktig å få på plass mer fornybar energi. Regjeringen har et veldig klart mål for det med både havvind, oppgraderinger av vannkraften vår, utbygging av mer nett sånn at vi kan få mer flyt gjennom de ulike prisområdene, og ikke minst vindkraft på land. Derfor er jeg veldig glad for at man i Stortinget i går ble enige om en bred løsning på grunnrenteproblematikken når det gjelder vindkraft på land, sånn at vi kan få opp investeringene der. Det er kanskje det viktigste enkelttiltaket, men det er jo et tiltak Fremskrittspartiet ikke ønsker å være med på.

Presidenten [10:35:16]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Lars Haltbrekken (SV) [10:35:31]: Klimatoppmøtet i Dubai ble for kort tid siden avsluttet med en avtale som sier at vi skal bort fra fossil energi. Den norske utenriksministeren kaller avtalen historisk, men sånne avtaler blir bare ord dersom de ikke følges opp av hvert enkelt land. De blir bare historiske dersom de faktisk får betydning for det enkelte lands klimapolitikk.

Spørsmålet mitt er: Hvilke konsekvenser vil avtalen fra Dubai få for norsk olje- og gasspolitikk?

Statsråd Terje Aasland [10:36:15]: I Norge har vi sammen med EU en veldig klar innramming av klimapolitikken gjennom kvotesystemet. Vi har også CO₂-prising i Norge som en veldig god ramme rundt det, så vi er egentlig i gang med å omstille oss bort fra fossil energibruk til fornybar energibruk. Det er virkemidler som ligger der, og som forsterkes for hvert år som går, så jeg mener vi er godt innenfor de rammene som er vedtatt i COP28 nå.

Jeg mener også det er en veldig historisk og viktig avgjørelse som er tatt i Dubai knyttet til hvordan en skal omstille hele energifeltet. Da er det viktig at vi får opp investeringene i fornybar energi, samtidig som vi har et klart mål om å stramme inn på fossil energibruk, slik vi har i samarbeid med EU innenfor klimapolitikken, med kvoter, og CO₂-prising her hjemme, gjennom CO₂-avgiften.

Lars Haltbrekken (SV) [10:37:15]: Olje- og energiministeren sier at vi er i gang med å omstille oss. Samtidig kan vi i dagens nyheter lese om nye tall fra Offshore Norge eller Norsk olje og gass. De forventer nå investeringer på 240 mrd. kr på sokkelen i 2024, en vekst på om lag 9 pst. fra inneværende år. Det er et historisk høyt investeringsnivå. Det skal investeres i olje- og gassproduksjon,

som kommer til å dure og gå lenge etter 2050 – når vi skal ha omstilt oss bort fra fossile energisystemer, ifølge avtalen fra Dubai. Da er spørsmålet mitt: Hvordan i alle dager kan dette være i tråd med avtalen fra Dubai?

Statsråd Terje Aasland [10:38:08]: At vi har investeringer i dag som begrenser fallet i norsk olje- og gassproduksjon, er særdeles viktig. Vi er en viktig energileverandør til Europa, vi er grunnlaget for energisikkerheten i Europa. Det er viktig at vi gjør det, men vi må gjøre det med to tanker i hodet. Vi må også kutte klimagassutslipp fra olje- og gassindustrien vår, ha et veldig tydelig mål om at vi skal nå de ambisiøse målene som er satt for utslippsreduksjoner knyttet til produksjonen, men også anstrenge oss for å se på hvordan vi kan anvende den fossile energien uten utslipp, både med tanke på å etablere hydrogenverdikjeder, og å sørge for at vi kan lagre CO₂ på norsk sokkel. Der mener jeg vi har et veldig godt bidrag til energiomstillingen som vi står foran. Samtidig er det viktig å minne om at vi må øke investeringene i fornybar energi betydelig, for omstillingen går for sakte.

Lars Haltbrekken (SV) [10:39:05]: Statsråden sier at vi må få investeringer som begrenser fallet, men dagens nyheter viser jo at vi skal ha rekordhøye investeringer på norsk sokkel neste år. Fallet skal ikke bli mindre; vi skal investere mer enn noen gang før. I januar skal regjeringen dele ut nye lisenser i den såkalte TFO 2023-runden. Da vil jeg gjerne spørre: Vil enigheten fra Dubai om å omstille oss bort fra fossil energi få noe som helst å si for den utdelingen?

Statsråd Terje Aasland [10:39:52]: Vi vet at produksjonskapasiteten på norsk sokkel vil avta. Den vil avta dramatisk etter 2030 hvis det ikke gjøres investeringer nå. Det å sørge for at en demper noe av nedgangen i produksjonskapasiteten på norsk sokkel, er viktig for europeisk energisikkerhet og for vår troverdighet som en langsiktig og trygg leverandør av energi til det europeiske markedet, som virkelig trenger det. Da er det som jeg sier viktig at vi klarer å gjøre dette også innenfor de klimaforpliktelsene vi har satt om å kutte klimagassutslipp fra produksjon av olje og gass – vi er godt i gang med det – samtidig som vi fokuserer på hvordan vi kan utvikle teknologi og anvendelsesområder for den fossile energien som ikke medfører utslipp. Jeg mener at blått hydrogen og det å kickstarte hydrogenmarkedet i Europa med bl.a. bruk av naturgass med karbonfangst, vil være en god mulighet for akkurat det.

Når det gjelder TFO 2023, synes jeg representanten Haltbrekken kan glede seg til januar når vi annonserer hva vi gjør med hensyn til det.

Lars Haltbrekken (SV) [10:40:57]: Jeg fikk vel ikke helt svar på spørsmålet mitt om avtalen fra Dubai kommer til å få noen konsekvenser for TFO 2023. Jeg hører også at statsråden fortsatt snakker om å dempe fallet, mens realiteten er at vi skal ha rekordhøye investeringer på norsk sokkel.

Ledende klimaforskere har i mange år sagt at det ikke er rom for flere kull-, olje- eller gassprosjekt. Det samme sier FNs generalsekretær. Det gjør også det regjeringsoppnevnte klimautvalget i Norge samt Det internasjonale energibyrået. Det internasjonale energibyrået sier også at det ikke lenger holder å vente på at markedet skal etterspørre mindre fossil energi, vi må også strupe produksjonen om vi skal nå 1,5-gradersmålet. Når alle disse personene og institusjonene kommer med så tydelige råd, hvem er det regjeringen venter på at skal komme med det samme rådet før man faktisk sier nei til ny letevirkosomhet på norsk sokkel?

Statsråd Terje Aasland [10:42:03]: Alle analyser viser med all tydelighet at vi kommer til å forbruke en stor mengde fossil energi i 2050. Det viser IEAs analyser. Alle «Energy Outlook»-ene som er presentert i inneværende år, viser at vi har et stort volum av fossil energi i 2050. Det at Norge bidrar til at produksjonen på norsk sokkel ikke dupper mer enn nødvendig, tror jeg er riktig ut fra det perspektivet at vi har strenge klimarammer rundt vår olje- og gassproduksjon. I europeisk kontekst, hvor forbruket foregår, er det også strenge regler og oppfølging av Parisavtalen og det som kommer i COP28 nå, rundt disse rammebetingelsene. Jeg er helt overbevist om at det er riktig å ha en utviklingshorisont på norsk sokkel som demper produksjonsfallet, samtidig som vi fokuserer på hvordan vi skal kutte klimagassutslippene fra både produksjon og forbruk av fossil energi.

Lars Haltbrekken (SV) [10:43:05]: Jeg har vel ikke fått svar på mitt hovedspørsmål her i dag, nemlig om det utenriksministeren har kalt en historisk avtale fra Dubai, og som slår fast at verden skal omstille seg bort fra fossil energi, kommer til å få noen betydning for norsk olje- og gasspolitikk framover. Vi har fått høre at vi har en CO₂-avgift på norsk sokkel, men om dette skal bli en historisk avtale, er da statsråden enig med meg i at den må få praktiske konsekvenser også for norsk olje- og gasspolitikk langt utover det vi har av tiltak og virkemidler i dag?

Jeg vil gi statsråden en siste sjanse til å svare: Hvilke konsekvenser kommer dette til å få for norsk olje- og gasspolitikk i årene framover?

Statsråd Terje Aasland [10:44:08]: Jeg mener vi har rammeverket for omstilling bort fra fossil energibruk i europeisk kontekst. Det har vi etablert gjennom kvote-

systemet, og ikke minst i Norge med CO₂-prisingen, en gradvis opptrapping av den. Jeg mener at det rammeverket som en nå sier er en historisk omtale globalt – som jeg er helt enig i – har vi etablert i en europeisk-norsk kontekst. Det er viktig at vi følger opp den – at vi står fast ved at de klimamålene som er satt, følges opp, og at vi når de målene – samtidig som vi klarer å ha den tanken i hodet at en demping av produksjonsfallet på norsk sokkel også er av stor betydning for energisikkerheten i Europa, i en tid da vi virkelig trenger å gire opp investeringene i mer fornybar energi.

Ola Elvestuen (V) [10:45:16]: Når jeg hører statsrådens svar, må jeg si at jeg er fryktelig skuffet. Jeg håper inderlig regjeringen har en mer offensiv holdning til den avtalen som nettopp er inngått. Når avtalen nå sier at vi skal ha en omstilling fra produksjon og bruk av olje og gass – vi skal nå netto null i verden i 2050 – vil jeg bare minne om at COP-president Sultan Al Jaber sa: En avtale er bare så god som implementeringen vår. Vi er hva vi gjør, ikke hva vi sier.

Det statsråden presenterer, er at man i Norge, selv om vi har skrevet under avtalen, selv om vi ønsker et sterkere språk med utfasing av olje og gass, skal fortsette akkurat som før.

Jeg hadde i hvert fall forventet at det man betegner som en historisk avtale, ville føre til endringer. Da blir mitt spørsmål: Hvilke planer vil regjeringen komme med for å følge opp denne avtalen?

Statsråd Terje Aasland [10:46:21]: Nå er det vel egentlig ikke min oppgave å glede representanten Elvestuen når jeg skal svare her.

Jeg mener vi har fått på plass de helt nødvendige rammeverkene for nettopp å ta den omstillingen og sørge for at omstillingen blir gjennomført gjennom kvotesystemet og CO₂-prisingen. Jeg er litt forundret over at representanten Elvestuen, som så til de grader understreker betydningen av at vi i Europa har en felles tilnærming til klimaarbeidet, faktisk underkjenner de rammene som er lagt i en europeisk kontekst. Det forundrer meg veldig.

Jeg mener vi har et godt rammeverk. Kvotesystemet blir strammet til for hvert år som går. CO₂-prisene øker for hvert år som går. Det blir dyrere og vanskeligere å slippe ut klimagasser. Dette gjelder også olje- og gassindustrien og vil selvfølgelig få konsekvenser for olje- og gassindustrien over tid. Derfor omstiller de nå. Derfor velger de tiltak som gjør at de kutter fra produksjonsfasen, og en ser også på mulighetene for å kutte i bruk av fossil energi.

Ola Elvestuen (V) [10:47:25]: Nå er det vel ikke jeg som burde være skuffet over statsrådens svar. Det er

små øystater og mange land som vil forvente at Norge også skal gjøre endringer. Ja, vi skal følge opp klimaavtalen med EU, som forrige regjering inngikk, og jeg skulle ønske regjeringen nå hadde langt flere tiltak på plass for å nå de målene.

Også i klimaavtalen med EU er det utslippskutt på forbrukssiden som er i fokus. Det som ligger i denne avtalen nå, og som var tema på klimatoppmøtet, er at man også må se på produksjonssiden og hvor man selger den oljen og gassen vi produserer. Det må også bli reduksjoner på produksjonssiden siden vi allerede har funnet dobbelt så mye olje og gass i verden som vi kan bruke opp.

Hvis vi ser på oss som ett av mange oljeproduserende land, mener statsråden at alle oljeproduserende land bare kan fortsette som før?

Statsråd Terje Aasland [10:48:30]: Nei, det mener jeg ikke. Jeg mener at alle oljeproduserende land i utgangspunktet burde ha tilsvarende rammeverk som i EUs samarbeid med Norge, for det hadde virkelig gjort en forskjell. Det å ha kvoter som strammes inn regelmessig, og ha CO₂-prising som grunnlag for å kutte klimagassutslipp på både produksjonssiden og forbrukssiden – det tror jeg ville vært en svært viktig overføring av våre erfaringer i Norge til andre land for å kutte klimagassutslipp. Jeg mener vi har et godt rammeverk som legger til rette for at vi skal kutte klimagassutslipp i tråd med Parisavtalens forutsetninger og 1,5-gradersmålet. Det følger vi selvfølgelig opp, og jeg er veldig opptatt av at vi faktisk lykkes med det.

Ola Elvestuen (V) [10:49:17]: Betyr det at regjeringen ikke vil endre noe på politikken sin for letevirkosomhet eller produksjon av olje og gass i Norge på bakgrunn av avtalen i Dubai?

Statsråd Terje Aasland [10:49:36]: Regjeringens politikk er at vi ønsker å utvikle aktiviteten på norsk sokkel, sørge for at vi kutter klimagassutslipp, og delta i prosjekter som kan lykkes med å kutte utslipp også fra bruken av fossil energi. Det mener jeg er veldig godt. Det vil også være viktige teknologier og erfaringer som kan bringes ut globalt.

Jeg tror det er viktig at de erfaringene vi har med både kvotesystemet og CO₂-prisingen, også overføres til andre land, sånn at de kan bli gjenstand for virkemidler der, så en når COP28s klare forutsetninger om en sterk omstilling bort fra fossil energibruk og over til mer fornybare energikilder.

Presidenten [10:50:19]: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Margret Hagerup (H) [10:50:42]: Mitt spørsmål går til forsknings- og høyere utdanningsministeren.

Vi kommer til å gå tom for folk før vi går tom for penger, pleier statsråder fra Senterpartiet å si når de utfordres på kompetansepoltikken. Ja, arbeidskraft er et knapphetsgode i mange bransjer, og bedrifter over hele landet skriker etter arbeidskraft. Det er derfor viktig å sørge for at flest mulig kommer inn i arbeidslivet, at de blir værende der, og at de får den hjelpen de trenger for å bli værende. Dessverre har regjeringen så langt inntatt en vente-og-se-holdning.

Regjeringen Solberg børstet støv av kompetansepoltikken og la fram kompetansereformen Lære hele livet, hvor målet var at ingen skal gå ut på dato i arbeidslivet, og at kompetansegapet mellom hva arbeidslivet trenger, og hva som finnes hos arbeidstakerne, tettes. Tilbud som treparts bransjeprogrammer, fleksible videreutdanningstilbud og tilskudd til fylkeskommunene gjorde det enklere for flere å fullføre videregående opplæring og å styrke kompetansen for både arbeidsledige, permitterte og sysselsatte. Dette har gitt flere nye og fleksible videreutdanningstilbud i samarbeid med utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet. Solberg-regjeringen var tydelig på at kompetansereformen må utvikles og forsterkes i årene som kommer.

Også på dette området har Støre-regjeringen satt politikken i revers. Det er kuttet i tiltaksplasser, og flere av programmene er svekket de to siste årene. Samtidig øker behovene for omstilling og kompetanse både i og utenfor arbeidslivet. Det er bekymringsfullt å se regjeringen Støres vente-og-se-holdning i kompetansepoltikken. Det har nå gått to og et halvt år uten at regjeringen har kommet med noe annet enn utredninger og frampek om at det vil komme noe.

Spørsmålet er: Hvorfor tar det så lang tid for regjeringen å komme med konkrete tiltak i kompetansepoltikken?

Statsråd Sandra Borch [10:52:29]: Jeg er helt uenig i premisset til representanten. Jeg mener at regjeringen har levert. Det viser vi også gjennom statsbudsjettet, hvor vi nettopp prioriterer studieplasser – kompetanse som Norge trenger på medisin, og på viktige IKT-plasser som er nødvendige for den grønne omstillingen. Regjeringen har levert det grønne industriløftet. Vi peker i utsynsmeldingen også på at høyere utdanning, men også fagskoler og studiesenter kommer til å bli viktig for å utdanne folk.

Så er utfordringen i dag at vi har 600 000 som står utenfor arbeid og utdanning. Hvordan skal vi få dem inn i arbeid? Der har regjeringen levert. Vi har levert desentralisert utdanning, og vi har endret på finansieringssys-

temet, slik at nettopp de som tilbyr utdanning i desentraliserte områder, får en økning over sine budsjetter.

Når vi ser på Høyres alternative statsbudsjett, har det et kutt på nærmere 219 mill. kr til utdanningssektoren – 219 mill. kr i kutt med Høyres alternative statsbudsjett. Det er realiteten. Det hadde betydd færre studieplasser og færre som kunne tatt utdanning nærmere der de bor.

Jeg mener regjeringen Støre har satsset på utdanning. Vi satser på desentralisert utdanning, og vi har nettopp prioritert viktige kompetansestudieplasser innenfor en rekke områder gjennom dette statsbudsjettet.

Margret Hagerup (H) [10:54:04]: Jeg registrerer at en har videreført kompetansereformen til regjeringen Solberg, der en nettopp fokuserte på desentralisert utdanning.

Det er ingen tvil om at den grønne omstillingen er i gang. Ifølge kompetansebehovsutvalget stiller det store krav til læring i arbeidslivet, der en må ha gode systemer for etter- og videreutdanning og samarbeid om kompetanseutvikling på arbeidsplassene. En ser at de sysselsattes tilbøyelighet til å delta i etter- og videreutdanning har vært stabil og synkende, og en ser at de med kortest utdanning deltar minst.

Kompetansepolitikken er avgjørende i et arbeidsliv i rask omstilling. Lykkes en ikke med dette, blir det økt frafall og arbeidsledighet. Bransjeprogrammene trekkes unisont fram av partene i arbeidslivet som en god modell for å lykkes med det. Da er det rart at regjeringen stadig kutter i disse.

I fjor sa statsråd Borten Moe:

«Vi har ikke kuttet i bransjeprogrammene. Bransjeprogrammene lever i beste velgående, vi har sågar lansert nye bransjeprogram i det året som har gått, men de er videreført i et noe mindre omfang enn det den forrige regjeringen la opp til.»

Spørsmålet er: Hvorfor prioriterer ikke regjeringen bransjeprogrammene i sitt budsjett?

Statsråd Sandra Borch [10:55:13]: Regjeringen prioriterer bransjeprogrammene. Det har vært enighet i denne salen om at de midlene som ble tilført under koronapandemien, skulle fases ut. Jeg er egentlig helt enig med representanten Hagerup i at bransjeprogrammene også er viktig å utvikle videre.

Jeg skjønner at Høyres løsninger ikke nødvendigvis samsvarer med denne regjeringens løsninger, men jeg mener at denne regjeringen nettopp prioriterer utdanning – og desentralisert utdanning. Det ser vi gjennom finansieringssystemet, som nå skal behandles i Stortinget, hvor vi premierer de universitetene og høyskolene som har flere campuser. Jeg tror det er nøkkelen til å nå ut til flere. At alle har mulighet til å ta en utdanning, er også nøkkelen til å få flere i arbeid.

Regjeringen jobber også med mange viktige meldinger som skal lanseres det neste halve året, bl.a. en stortingsmelding om profesjonsutdanning og ikke minst en stortingsmelding om opptakssystemet, som kommer til å bli veldig viktig for denne sektoren.

Margret Hagerup (H) [10:56:17]: Jeg registrerer at statsråden har lite lyst til å snakke om bransjeprogrammene. Det var Høyres forslag, men det er ikke Høyres løsning, for nå er det unisont fra partene i arbeidslivet de siste to årene under høring at dette er noe som fungerer. Målet er økt deltakelse i kompetanseutvikling innenfor aktuelle bransjer, og at bransjene får tilgang til relevant kompetanseutvikling.

Da Fafo evaluerte bransjeprogrammene i mars 2022, fant de svært gode resultater. De fant at samarbeidet mellom partene i bransjeprogrammene har fungert etter intensjonen, det har samsvart med behovene i bransjen, og det har truffet målgruppen på en særlig god måte. De fant også at det traff dem med lite formell kompetanse, som kanskje aldri ellers ville tatt etter- og videreutdanning. Utdannings- og forskningskomiteen har hørt på disse innspillene fra partene i arbeidslivet, som er unisone både i fjor og i år, og en samlet komité har i budsjettinnstillingen skrevet at bransjeprogrammene bør videreutvikles og omfatte flere bransjer.

Vil regjeringen lytte til en samlet utdanningskomité og sørge for at det virkelig kommer en satsing på bransjeprogrammene?

Statsråd Sandra Borch [10:57:23]: Jeg er helt enig i at bransjeprogrammene bør utvikles. De bør utvikles i tråd med de endringene man ser i samfunnet. Det er en selvfølge.

Regjeringen har også satt ned kompetansereformutvalget, som skal levere sitt arbeid i løpet av det neste året. Det kommer til å bli viktig med tanke på tiltak som vi skal innføre nettopp for å få folk i utdanning og i arbeid.

Vi vet at mangel på kompetanse er en av de største hindringene vi har for omstilling. Mangel på kompetanse rammer næringer, det rammer det offentlige, og innen bransjene som er særlig viktige, gjelder det grønn omstilling, teknologiindustri og energi. Det er åpenbart at det er store og udekkede kompetansebehov på dette området. Det kommer til å bli en stor utfordring framover, og det handler til syvende og sist om at vi mangler folk til disse viktige yrkene.

Margret Hagerup (H) [10:58:27]: Det er bra å høre at statsråden har en rett problembeskrivelse, men den har vi hatt i ganske mange år. Senterpartiet og Arbeiderpartiet satt åtte år i opposisjon og mente at de kunne styre landet langt bedre. Så langt har de videreført regjeringen Solbergs arbeid med kompetansepolitikk.

ken, snakket om en tillitsreform og pekt fram mot utredninger og meldinger.

Først varslet de utsynsmeldingen, som vi ventet lenge på. Den beskriver det vi allerede vet, at det er behov for stor omstilling både i og utenfor arbeidslivet. Nå varsler regjeringen en kompetansereform for livslang læring som skal svare på behovene. Reformen skal visstnok utformes i dialog med partene i arbeidslivet. Regjeringspartienes medlemmer i utdanningskomiteen skriver i budsjettet at de har store forventninger til dette utvalget. Det har jeg også, men det har nå gått to og et halvt år uten konkrete tiltak. Regjeringen har i kjent positur inntatt en vente-og-se-holdning.

Det siste spørsmålet blir: Hva slags vurderinger ligger bak at regjeringen velger å redusere antall bransje-programmer, og når kan en vente konkrete tiltak?

Statsråd Sandra Borch [10:59:29]: Det er merkelig at representanten mener vi fører Høyre-politikk og samtidig mener det går så dårlig i utdanningspolitikken. Det merker jeg meg.

Jeg mener at regjeringen satser på kompetanse. Vi satser på utdanning. Når vi ser det alternative budsjettet til Høyre, som kutter nærmere 280 mill. kr i denne sektoren, er det bekymringsfullt. Vi har en regjering i dag som prioriterer høyere utdanning høyere enn det Høyre gjør i sitt alternative budsjett. Det er jeg stolt av, og det viser at også denne regjeringen tar de utfordringene samfunnet står overfor, på alvor.

Så kan vi erkjenne, og det tror jeg også representanten gjør, at det definitivt ikke er noen enkle løsninger som gjør at vi kan løse disse utfordringene i morgen. Dette er langsiktig arbeid som regjeringen har fokusert sterkt på, og som også vil vise seg i Stortinget det neste halve året, når vi skal levere en rekke stortingsmeldinger på dette området.

Presidenten [11:00:31]: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Himanshu Gulati (FrP) [11:00:38]: Mitt spørsmål går også til statsråd Borch.

NRK skrev mandag om rektoren ved NTNU, som gikk offentlig ut og refset to forskere. NTNU-forskere hadde i et DN-intervju kalt en rapport som var utarbeidet av Rystad Energy, for «et bestillingsverk» og «partsinnlegg og påvirkning kjøpt og betalt». Rapporten var utarbeidet på vegne av NHO, Norsk Industri og Fornybar Norge.

Tirsdag gikk NTNU-rektoren ut mot de to NTNU-forskernes språkbruk og tone i et leserinnlegg i DN. Dette har blitt sterkt kritisert, bl.a. av Anine Kierulf, som ledet ekspertgruppen for akademisk yringsfrihet. Hun mener rektor utviste dårlig forståelse for hva et universitet er.

Selv om rektoren har beklaget sitt innlegg, ble det av Universitetsavisa også avslørt at en direktør i Norsk Industri fikk innlegget til gjennomlesning før det gikk i DN. Norsk Industri er en del av NHO, og direktøren hadde i privat kommunikasjon krevd at NTNUs ledelse kom på banen.

Denne saken har flere problematiske sider. Den handler om akademisk yringsfrihet, den handler om forskeres og høyere utdanningsinstitusjoners uavhengighet, den handler om uttidig innblanding fra aktører som har en egen agenda eller interesse i hva en rapport om kjernekraft bør konkludere med, og den handler om universitetsledelsens koordinering av kritikk mot egne forskere med slike eksterne aktører. Jeg ønsker derfor å spørre statsråden om hva hun tenker om det som har kommet fram, og det som har skjedd.

Statsråd Sandra Borch [11:02:11]: Jeg skjønner reaksjonene, og jeg vil benytte anledningen til å takke for spørsmålet. Jeg er glad for at representanten løfter fram betydningen av den akademiske yringsfriheten. Dette er noe regjeringen er veldig opptatt av. Den akademiske yringsfriheten er en forutsetning for at vi kan ha tilitt til vitenskapen. Den er dermed også en forutsetning for at vi kan ha et åpent og fritt samfunn med kunnskapsbaserte diskusjoner om vanskelige samfunnsutfordringer.

For et års tid siden leverte Kierulf-utvalget en grundig utredning av den akademiske yringsfriheten og vilkårene i Norge, laget på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Her gjennomgår utvalget bl.a. hva akademisk yringsfrihet er, og hva slags utfordringer man ser nasjonalt og internasjonalt, og foreslår tiltak for å styrke nettopp den. Jeg støtter Kierulf-utvalget og det å styrke den akademiske yringsfriheten. Det legger man også opp til i universitets- og høyskoleloven, som skal behandles i Stortinget over jul.

Som statsråd ser jeg at spørsmålet om akademisk yringsfrihet i en del land har skapt en veldig polarisert debatt. Jeg mener at vi alle sammen må anstrenge oss for å opprettholde tilliten mellom academia og samfunnet for øvrig. Blant annet saken som representanten viser til ved NTNU, viser at dette stiller store krav til lederne i sektoren. Jeg har registrert at rektor har beklaget dette. Oppfordringen går til dem som nå skal gå grundigere inn i denne saken. Den skal styrebehandles på NTNU i løpet av uka, og det må være opp til styret å velge hvordan man håndterer saken videre.

Himanshu Gulati (FrP) [11:04:06]: Jeg er glad for det statsråden sier, og for at hun tar dette temaet på alvor, men i denne sal i fjor valgte regjeringspartiene å stemme mot et representantforslag fra Fremskrittspartiet som omhandlet nettopp en strategi for å sikre aka-

demisk frihet. I representantforslaget ba man bl.a. regjeringen komme med konkrete tiltak for å sikre økt ytringsfrihet, undervisningsfrihet og forskningsfrihet ved akademiske institusjoner, og man ba også regjeringen presisere og styrke betydningen av akademisk frihet som en hjørnestein innen utdanning og forskning i de eksisterende styringsdokumentene i sektoren.

På bakgrunn av denne saken og de problemstillingene den viser til, lurer jeg på om statsråden likevel vil si seg enig i behovet for det Fremskrittspartiet fremmet i denne sal i fjor.

Statsråd Sandra Borch [11:04:56]: Regjeringen har sluttet seg til Kierulf-utvalgets vurderinger både i arbeidet med ny universitets- og høyskolelov og i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Jeg vil si at den styrkingen vi gjør rundt vernet av den akademiske ytringsfriheten i UH-loven, er en direkte oppfølging av det Kierulf-utvalget kom med.

Jeg mener det er bra at vi har en debatt om den akademiske ytringsfriheten, som jeg tror kommer til å bli enda viktigere framover, når vi ser de utfordringene som er i samfunnet, og de raske samfunnsendringene som skjer på området. Med tanke på klimaendringer og det som er, tror jeg også ytringsfriheten til forskere kommer til å bli særdeles viktig i årene som kommer.

Himanshu Gulati (FrP) [11:05:47]: Så til en litt annen og kanskje enda mer alvorlig side ved universiteter og høyskolars ytringsfrihet.

I fjor ble det foretatt en arrestasjon i Tromsø som satte fokus på etterretningstrusselen fra land som ikke ønsker oss vel. Som følge av denne saken uttalte statsminister Gahr Støre i en toppsak på Dagsrevyen for omtrent et år siden at vi trenger strengere gransking av gjesteforskere.

Fremskrittspartiet fremmet tidligere i år et representantforslag om nettopp dette, hvor vi bl.a. tok til orde for å avslutte forskningssamarbeidet med land som aktivt driver etterretning mot Norge. Regjeringspartiene stemte dessverre ned dette forslaget.

Mitt spørsmål til statsråden er hva regjeringen har gjort for å få mer kontroll med gjesteforskere etter at statsministeren for cirka et år siden uttalte på Dagsrevyen at vi trenger strengere kontroll av gjesteforskere.

Statsråd Sandra Borch [11:06:41]: Noe av det første jeg gjorde som statsråd i denne posten, var å dra til nettopp Tromsø og lansere en ny veileder for universitets- og høyskolesektoren om hvordan man håndterer sånne typer situasjoner.

Det er ingen tvil om at vi må være oppmerksomme. Jeg har også hatt egne møter med sektoren for ikke vel-

dig lenge siden og tatt for meg trusselbildet. Der deltok bl.a. også PST.

Til syvende og sist er det institusjonene selv som må ta et ansvar her. La meg også understreke at internasjonalt samarbeid er viktig for norske universiteter og høyskoler, men man må være påpasselig i denne situasjonen, og i hvert fall med enkelte land, med den trusselsituasjonen vi opplever i verden nå.

Grete Wold (SV) [11:07:47]: Som statsråden var inne på, er det nå et drøyt år siden vi fikk Kierulf-utvalgets rapport, som så på hvordan vi kunne styrke den akademiske ytringsfriheten. Uavhengig forskning er helt essensielt, den må vernes om, og den må gis trygge rammer. Et av målene med å sette ned utvalget var å beskrive trusler mot den akademiske ytringsfriheten. Slike trusler må vi selvfølgelig fjerne, for vi trenger en uavhengig forskning og tydelige fagstemmer på alle de arenaer som tar opp viktige samfunnsproblemer. Da er den situasjonen vi nå ser utspille seg ved NTNU, hvor ledelsen går hardt ut mot enkeltforskere uttalelser, meget uheldig. Her er det også betimelig å stille spørsmålet om næringslivets interesser står sterkere enn de ansattes akademiske ytringsfrihet.

Både denne aktuelle saken og andre saker viser at det er behov for å se på hvilket samarbeid vi bør ha – eller kanskje rettene sagt ikke bør ha – mellom næringsliv og academia, og hvordan vi kan forhindre at samarbeidsavtaler eventuelt skaper barrierer og trusler mot ytringsfriheten. Hvordan vil statsråden konkret følge opp de rådene som ble gitt i NOU-en om akademisk ytringsfrihet?

Statsråd Sandra Borch [11:08:53]: Jeg er helt enig med representanten i at akademisk ytringsfrihet og forskerfrihet er en helt nødvendig forutsetning for all akademisk virksomhet som vi driver. Hvis vi skal kunne stole på vitenskapen, må vi være sikre på at akademikere kan tale fritt, uten å måtte ta andre hensyn enn dem som følger av de vitenskapelige arbeidsmetodene. Regjeringen følger dette opp i ny universitets- og høyskolelov. Der verner vi om den akademiske ytringsfriheten i større grad.

Jeg mener at den debatten vi har i salen nå, er viktig. Vi er også nødt til å løfte debatten ut av denne salen, for dette er et viktig område som vi trenger mer debatt rundt. Jeg tror, som jeg var inne på tidligere, at dette kommer til å bli enda viktigere i årene som kommer.

Presidenten [11:09:49]: Da går vi videre til siste hovedspørsmål.

Turid Kristensen (H) [11:09:57]: Mitt spørsmål går til statsråd Jaffery.

Overskuddet fra Norsk Tipping finansierer mange viktige aktiviteter innen idrett, kultur og samfunnsnyttige organisasjoner. I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet både i fjor og i år har Høyre ment at regjeringen bør kunne påse at en større andel av omsetningen til Norsk Tipping kommer formålmottakerne til gode. Etter innføringen av markedsføringsforbudet og når vi nå også ser større effekter av det, mener Høyre at markedsføringstrykket fra Norsk Tipping bør kunne reduseres. Det er redusert noe, og det er bra, men vi mener det bør kunne reduseres mer.

Jeg har tidligere stilt spørsmål om dette til statsrådens forgjenger, Anette Trettebergstuen, som bare pekte på at dette er noe fagfolkene i Norsk Tipping og Lotteri- og stiftelsestilsynet må avgjøre. I ettertid har heldigvis Lotteri- og stiftelsestilsynet sett på nettopp dette, og også de kom fram til at Norsk Tipping måtte redusere pengebruken på markedsføring. Norsk Tipping motsatte seg det, og det tok over ett år med heftige protester før de godtok pålegget fra tilsynet.

Det framstår noe underlig for meg at motstanden mot å ta dette pålegget fra tilsynet til følge var så stor. Det er klart det er en balansegang mellom det å sørge for en ansvarlig pengespillpolitikk og det å sørge for å kunne støtte viktige tiltak gjennom tippemidlene. Men å sørge for å frigjøre så mye penger som mulig til idrett, kultur og samfunnsnyttige organisasjoner bør være i alles interesse.

Jeg vil gjerne spørre statsråden hva hun mener om at det brukes så store summer på markedsføring, sett i lys av det store behovet for å støtte idrett, kultur og viktige samfunnsnyttige organisasjoner i den krevende tiden vi nå er inne i.

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:11:45]: Jeg er glad for at representanten er opptatt av at vi skal bruke mest mulig av overskuddet til Norsk Tipping nettopp på det som er formålet, og at man skal bruke penger på idrett og kulturformål. Jeg er glad for at man er enig i det. Så må jeg si at jeg ikke kjenner til den foregående debatten som representanten refererer til, for det var før min tid som statsråd.

Jeg tenker som følger når det gjelder målet til Norsk Tipping: De har et oppdrag, og det skal de levere på. I disse dager sender vi ut brev til alle våre underliggende etater og oppdragstakere. Norsk Tipping er ikke en underliggende etat, men de får også et mandat fra oss. Der vil beskjeden være tydelig om at de skal bruke penger på hovedområdet sitt, som er å støtte opp om enerettsmodellen og sørge for at vi bruker overskuddet på idrett, frivillighet og kulturformål.

For at vi skal kunne gjøre dette, er det selvfølgelig viktig at vi fortsetter den pengespillpolitikken vi har,

som gjør at Norsk Tipping fortsatt øker sine overskudd. Jeg er glad for at prognosene tyder på at det også kommer til å skje i framtiden.

Dette er en problemstilling jeg tipper dette ikke nødvendigvis er det siste vi hører noe om, men jeg tar iallfall med meg innspillet fra representanten, og jeg deler synspunktet om at man skal bruke mest mulig av pengene på å levere ut et overskudd. Norsk Tipping må også få lov til å bruke penger på både administrasjon og å markedsføre seg selv, men det må være en balanse i måten de gjør dette på. Det tenker jeg å følge opp.

Turid Kristensen (H) [11:13:34]: Jeg er glad for at vi er enige om det siste der. Det er litt betryggende å høre om de signalene statsråden sier at hun sender, men faktum er også at etter at Lotteri- og stiftelsestilsynet påla Norsk Tipping å redusere kostnadene til markedsføring med minst 45 mill. kr, har Kampanje skrevet om at reklameverdiene på de tv-sendingene som er, f.eks. Lotto-sendingene, kan være på så mye som 80 mill. kr. Dette var ikke tatt med i beregningene da de vedtok kuttet på 45 mill. kr. Flere mener at det nå må tas med, og Lotteri- og stiftelsestilsynet har uttalt at dette er noe de må ta med seg framover.

Det er fint at vi har et tilsyn som tar grep når det er nødvendig, men jeg skulle ønske at statsråden nå var ganske proaktiv og sørget for at så mye som mulig av omsetningen nettopp går til formålene. Det er godt å høre om dette brevet som er sendt, men kan statsråden si noe om hvorvidt man har vært tydeligere enn man har vært tidligere på at man må ta ned markedsføringstrykket, i tråd med de signalene som kommer, og ikke bare at man skal øke omsetningen så mye som mulig?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:14:41]: Nå er det ikke sendt et brev, bare for å oppklare den misforståelsen. Vi har vår styringsdialog med Norsk Tipping, og det skjer både i brevs form og i møteform. Nå når årsskiftet kommer, sender man ut beskjed om hva oppdraget handler om, og da er det en del av den biten.

Når det gjelder Lotteri- og stiftelsestilsynet, er det nettopp som representanten sier, at vi har et tilsyn som skal påse og også gå Norsk Tipping og Norsk Tippings virksomhet etter i sømmene.

Jeg har Lotteri- og stiftelsestilsynet som en underliggende etat, og de har nettopp det oppdraget at de skal følge med på både Norsk Tipping og også andre aktører knyttet til pengespill. Lotteri- og stiftelsestilsynet må få lov til å gjøre jobben sin, og så må Norsk Tipping levere på det tilsynet gir dem pålegg om, men det er ikke forbudt for Norsk Tipping å markedsføre f.eks. Lotto, som er en viktig del av inntekten, og som igjen gjør at vi kan fordele inntekter til barn og unge.

Turid Kristensen (H) [11:15:44]: Det er ikke forbudt, og de skal gjøre det, men det handler om å finne balansen.

Jeg er også veldig glad for at vi har Lotteri- og stiftelsestilsynet, og at de gjør jobben sin, men det burde kanskje være unødvendig å gå de rundene man nå har gått, med mer enn ett år med det jeg vil kalle tilnærmet krangling, ganske sterk språkbruk og protester mot å gjøre nettopp det Lotteri- og stiftelsestilsynet har pålagt.

Om det nå er i en muntlig dialog eller i brev form, har forventningen om å sørge for at så mye som mulig kommer formålstakerne til gode, ligget der hele tiden. Jeg ønsker meg at statsråden sier noe om hvorvidt man vil være enda tydeligere på det. Regjeringen har gjort en del, og det er jeg glad for, men behovene i denne dyrtiden er så enormt store at vi må gjøre alt vi kan – noe regjeringen også har sagt den vil – for å kunne hjelpe så mange som mulig. Det gjelder mange familier, men også idrettslagene og organisasjonene er viktige å hjelpe.

Kan statsråden si litt mer om hvorvidt hun vil ta en litt mer proaktiv rolle overfor Norsk Tipping for å sørge for at man ikke eventuelt må gå en ny runde med Lotteri- og stiftelsestilsynet for å få dette til?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:16:50]: Jeg noterer meg representantens bekymring og utfordring og tar selvsagt dette med meg videre i mitt arbeid overfor Norsk Tipping.

Det er jo denne enerettsmodellen som sikrer at vi faktisk kan fordele et overskudd hvert eneste år. Senest i statsråd i forrige uke gikk noe av den fordelingen bl.a. til Stiftelsen Dam, til Norges Idrettsforbund, til Tverga og til antidopingarbeidet her til lands. Det er fordi denne regjeringen har vært tydelig på at vi ikke ønsker bl.a. utenlandske spillselskaper, som tar markedsandeler og gjør at vi får mindre penger å fordele.

Vi har også tatt grep utenfor enerettsmodellen. Vi har gitt penger også over statsbudsjettet. Senest i nysalderingen bevilget regjeringen 100 mill. kr i sitt forslag, og jeg er glad for at det følges opp her i Stortinget. Det går nettopp til lokale aktivitetstiltak i idrettslagene for barn og unge rundt omkring i hele landet.

Presidenten [11:17:52]: Den muntlige spørretimen er nå omme.

Sak nr. 2 [11:17:53]

Ordinær spørretime

Presidenten [11:18:00]: Det blir noen endringer i den oppsatte spørsmålslisten, og presidenten viser i den sammenheng til den elektroniske spørsmålslisten i salappen.

Endringene var som følger:

Spørsmål 4, fra representanten Rasmus Hansson til næringsministeren, må utsettes til neste spørretime, da statsråden er bortreist.

Spørsmål 6, fra representanten Bård Hoksrud til helse- og omsorgsministeren, må utsettes til neste spørretime, da statsråden er bortreist.

Spørsmålene 7 og 8, fra henholdsvis representantene Tone Wilhelmsen Trøen og Sandra Bruflot til helse- og omsorgsministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 10, fra representanten Marius Arion Nilssen til olje- og energiministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 14, fra representanten Sofie Marhaug til klima- og miljøministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 1

Marie Sneve Martinussen (R) [11:18:12]: «Oljefondet har investert i 66 selskaper som gjennom sin virksomhet støtter opp under og tjener på de ulovlige israelske bosettingene på okkupert palestinsk område og okkupasjonsøkonomien ellers, ifølge Norsk Folkehjelp og Fagforbundet. Oljefondet har tidligere ekskludert selskaper som har drevet forretningsvirksomhet på okkupert land.

Eier oljefondet i dag selskaper som er involvert i den ulovlige okkupasjonen, og vil statsråden i så fall ta initiativ til at oljefondet ekskluderer selskapene fra fondet?»

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:18:50]: Det var viktig for meg å løpe, sånn at jeg klarte å besvare et spørsmål denne gangen. Forrige dagen var det representanten som kom for sent, men nå er det hyggelig å få lov til å svare.

Målet for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland er høyest mulig avkastning til akseptabel risiko. Fondet skal forvaltes ansvarlig, og det er etablert etiske retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskap. Statens pensjonsfond utland er ikke og skal ikke være et politisk virkemiddel i utenrikspolitikken. Det må vi holde fast på. Det er bred politisk enighet om rammeverket for fondet.

De etiske retningslinjene bestemmer hva SPU av etiske hensyn ikke skal være investert i. Retningslinjene ble grundig vurdert og behandlet i Stortinget så sent som i 2021 på bakgrunn av etikktutvalgets utredning. Retningslinjene ble da også revidert på enkelte områder. Retningslinjene omfatter bl.a. kriterier om grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene og alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner.

Retningslinjene er rettet mot selskaper og ikke stat-er. Dersom Etikkrådet vurderer at det er en uakseptabel

risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for krenkelser som bryter med retningslinjene, vil rådet avgi en tilråding til Norges Bank om å utelukke eller sette selskapet til observasjon.

Etikkrådet legger i sine vurderinger til grunn at de israelske bosettingene på Vestbredden er oppført i strid med folkeretten. Etikkrådet har i lang tid hatt oppmerksomhet mot selskaper som kan medvirke til byggingen og opprettholdelsen av bosettingene. Etter råd fra Etikkrådet er i dag ni selskaper utelukket fra SPU.

Grunnlaget for disse utelukkelsene er at selskapene enten bygger israelske bosettinger eller veianlegg i tilknytning til bosettingene, eller at de eier og leier ut industrilokaler i tilknytning til bosettingene. Ett selskap er også utelukket fordi de leverer overvåkningsutstyr til separasjonsbarrieren mot Vestbredden. Dersom Etikkrådet blir kjent med ytterligere selskaper som har tilsvarende virksomhet, vil også de kunne bli anbefalt utelukket.

Etter de etiske retningslinjene kan Etikkrådet også anbefale utelukkelse av selskaper som selger våpen til stater i væpnede konflikter som utnytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene.

Terskelen for utelukkelse er ment å være høy. Det forutsettes bl.a. at det dreier seg om pågående leveranser, og at de våpnene som selskapet selger, blir brukt i strid med humanitærretten.

På bakgrunn av de pågående stridighetene i Gaza undersøker Etikkrådet om dette kan gjelde for noen av selskapene i SPU. I så fall vil Etikkrådet kunne tilrå utelukkelse av disse selskapene.

Jeg mener det rammeverket som Stortinget over tid har lagt sammen med regjeringen, fungerer godt.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:21:49]: Det er bred enighet om forvaltningen av oljefondet og for så vidt også de retningslinjene som finansministeren her redegjør for. Men det er en åpning i sentralbankloven for at det i ekstraordinære situasjoner er mulig for finansministeren å instruere Norges Bank direkte. Jeg vil påstå at når tusenvis av barn dør og en hel befolkning er truet av utryddelse, så er det en ekstraordinær situasjon. Det mente også finansministeren og regjeringen i februar 2022. Da sendte finansministeren kontant et brev til Norges Bank med instruksjon om å fryse oljefondets investeringer i 47 selskaper i Russland, som da var på 27 mrd. kr, og planlegge nedsalg. Det er akkurat den åpningen som Rødt etterlyser at man gjør i dagens situasjon, og jeg lurar på om finansministeren og regjeringen har vurdert det.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:22:47]: Storting og regjering har hatt en lang tradisjon, og egentlig etter hvert en sedvane, for hvert år å diskutere fonds-

meldingen. Der diskuterer vi hvilke retningslinjer vi ønsker. Det var også et forslag fra forrige regjering ved daværende finansminister Siv Jensen og statsminister Erna Solberg om å ta bort etikktutvalget. Da var det vi i Stortinget som sa nei til det. Vi mente at vi fortsatt skulle ha et eget etikktutvalg, og de har veldig klare føringer for sin jobb. Det mener vi er mest bærekraftig og også mest effektivt over tid, og også det at Norges Bank i enkelt-selskaper går inn og synliggjør sin holdning i generalforsamlingene. Det er jo ikke den type saker som vi tar opp her, men det kan typisk være lederlønninger og andre ting som både Rødt og Senterpartiet og Arbeiderpartiet kan være opptatt av.

Balansen mellom at Stortinget legger de lange føringene, og at etikktutvalget gjennomfører Stortingets vilje, synes vi er en god løsning.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:23:51]: Det er fint med langsiktige føringer, og for så vidt også med et langsiktig arbeid, men det som har skjedd siden vi diskuterte fondsmeldingen i Stortinget i vår, er jo et angrep på sivile som nesten mangler sidestykke i verdenshistorien. Da er det så klart debatt om sanksjoner og politiske signaler som tilhører andre departementer enn finansministerens, men Norge har jo et eget verktøy som ingen andre land i verden har, nemlig oljefondet. Og vi har brukt oljefondet politisk i en situasjon der et land går til folkerettsstridig invasjon, og for så vidt også forsøker å okkupere nabolandet sitt – det samme som Israel nå bedriver på Gaza.

Som kommunikasjonsdirektøren i fondet, Marthe Skaar, korrekt kommenterte i E24 i går kveld, vil det å selge seg helt ut av et land, det å være så kontant, være en politisk beslutning som må tas av regjering og storting, og ikke noe som fondet eller Etikkrådet kan gjøre alene. Det Rødt etterlyser, er at man bruker dette verktøyet i det som egentlig er en svært alvorlig situasjon for menneskeheten.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:24:54]: Det vi har sett i høst, først i Israel og så i Gaza, har vært helt forferdelige bilder og enorme overtramp mot enkeltpersoner og samfunn – først Hamas' angrep, og så det som vi er vitne til i disse dager, som regjeringen har tatt sterk avstand fra, den viljen til å bruke makt som vi nå har sett i flere runder.

Som jeg redegjorde for, har man jo nettopp på grunn av de retningslinjene vi har laget, solgt seg ut av ni israelske selskaper – hvis jeg ikke husker feil – fordi de hadde aktivitet på den okkuperte delen av Vestbredden. Så de retningslinjene vi har, har en konsekvens for de selskapene som er inne på okkuperte områder, og også for de selskapene som leverer overvåkningsutstyr til sepa-

rasjonsbarrieren mot Vestbredden. Det vil selvfølgelig være samme type sanksjoner hvis det skjer på Gaza.

Spørsmål 2

Mahmoud Farahmand (H) [11:26:14]: Jeg må begynne med å berømme statsråden for hans dansemoves på Nobelbanketten. Det var fantastisk flott å se på.

Så over til spørsmålet:

«I de siste årene har samfunnets fokus på beredskap økt betydelig. Beredskap er da både tenkt som det forebyggende arbeidet og evnen til å håndtere det utforutsette. Med hensyn til forebygging spiller Tolletatens operative evne en viktig rolle.

Hvordan ser statsråden for seg å styrke Tolletatens posisjon og anseelse som en viktig del av beredskapen sett i en forebyggende sammenheng?»

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:26:56]: Først vil jeg takke for komplimentet. Jeg så at noen filmet det. Jeg har ikke sett det selv – jeg tror det er best å la være, for jeg har ikke helt den persiske rytmen i kroppen! Men jeg prøvde så godt jeg kunne.

Presidenten [11:27:07]: Det var veldig bra. (Munterhet i salen.)

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:27:12]: Jeg er glad for at representanten spør om tolletaten, for tolletaten er en veldig viktig myndighet. De har tilstedeværelse rundt omkring i hele landet, på et stort antall grenseoverganger, og utgjør på mange måter førstelinja rundt omkring i landet. De har også en sentral rolle i norsk kriseberedskap, samfunnsikkerhet og som håndhever av regelverket for grensekryssende vareførsel på vegne av 19 statlige myndigheter.

Tolletaten spiller en viktig rolle i å sikre vår nasjonale kontroll og trygghet. Jeg vil også trekke fram tolletatens viktige rolle i å bekjempe smugling av narkotika. Jeg har selv hatt møte med tolletaten i flere runder om det i høst. De siste årene har vi sett en økning i beslag av rekordmengder kokain i europeiske land. De kriminelle nettverkene som står bak handelen, er svært kreative og tilpassningsdyktige, noe som utfordrer myndighetenes evne til å håndtere situasjonen. Etterretning viser at store mengder kokain transporteres ved hjelp av metoder som utnytter legale transportmetoder, særlig gjennom smugling i ulike containere via sjøveien. I 2023 har tolletaten bl.a. gjort rekordslag av kokain og hasj. Det største av disse var nærmere ett tonn kokain som ankom Oslo Havn som banantransport den 9. april i år.

Et annet eksempel er de siste måneders beslag av nitazener, som er syntetiske opioider. Disse kan være ve-

sentlig sterkere enn fentanyl og opp til 1 000 ganger mer potente enn morfin. Hittil i år er sju beslag gjort. Fra 2019 til 2022 ble det til sammen kun gjort tre slike beslag. I 2015 så vi tolletatens viktighet, vi så det ved pandemien i 2020, og nå under Ukraina-krigen – det er eksempler på kriser som har tydeliggjort tolletatens rolle som representant på grensen i nasjonal kriseberedskap. De tok raskt en sentral rolle i sanksjonene mot Russland. Jeg har besøkt tolletaten både i Tromsø og i Kirkenes og sett den viktige jobben de gjør for å opprettholde våre sanksjoner og vår trygghet. De har også et sterkt virkemiddel når det gjelder dyresykdommer og transport av dyr inn og ut.

Vi har gjort en rekke grep for tolletaten. Vi har styrket budsjettet deres i år med 160 mill. kr. Det tror jeg var helt nødvendig, for det har vært for lite ressurser over tid, så jeg tror ikke det oppleves som noe man jubler over, men det er nødvendig at vi gjør det. Vi har etablert en enhet på Svalbard, som vi mener var riktig og viktig, i oktober fikk tolletaten kontroll med russiske fartøy, og vi har opprettet en egen enhet på Magnormoen. Og vi må gjøre mer.

Svaret blir litt kortere på grunn av svaret om dansen på starten av svaret.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Mahmoud Farahmand (H) [11:29:55]: Jeg setter pris på det omfattende svaret fra statsråden, for jeg tror alle disse tingene som påpekes, er helt avgjørende for å kunne gjøre det vi kan på forebygging. Hvis vi ser på beredskap i to ender – det ene er å forebygge at en hendelse inntreffer, det andre er å redusere konsekvensen – har nok tolletaten en veldig stor rolle når det gjelder den forebyggende kapabiliteten, og det har statsråden påpekt på en veldig fin måte. Jeg er veldig glad for at statsråden ikke gjør dette til et budsjettspørsmål, for det handler om mye mer enn budsjetter. Det handler også om det fokuset vi setter.

Jeg kan stille statsråden et spørsmål på en annen måte. Når vi ser på totalberedskapsrapporten som kom ut nå – det var tidligere forsvarssjef og tidligere general Harald Sunde som ledet det arbeidet – nevnes nesten ikke tolletaten i det hele tatt. Det har en påvirkning på hvordan tolletaten oppleves der ute i det totale beredskapsarbeidet. Har statsråden noen konkrete planer for hvordan man skal få fram tolletatens forebyggende kapabilitet og kapasitet i samfunnet?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:30:54]: Det er egentlig en god påpekning. Jeg har ikke fått lest hele rapporten fra totalberedskapskommisjonen fra A til Å – den er omfattende – men det burde jeg egentlig gjøre, for

det er en veldig grundig rapport. Det er min jobb som ansvarlig statsråd for tolletaten å få den fram i den samfunnsikkerhetsmeldingen som er varslet. For tolletaten er til stede. De har kontroll ved grensene våre, og derfor er de en opplagt del av samfunnets totale beredskap. Hvis det er en mangel ved totalberedskapskommisjonens innstilling, håper jeg høringsinstansene har spilt det inn – det har jo vært en høring nettopp for at man skal få innspill. Så blir det regjeringens oppgave å sørge for at også det blir gjenspeilet når vi skal følge opp totalberedskapskommisjonen i en melding til Stortinget.

Mahmoud Farahmand (H) [11:31:44]: Jeg takker for en god oppklaring og for at statsråden eventuelt ser de manglene som måtte være i kommisjonsrapporten som kom.

Statsråden påpekte i sitt første omfattende svar toll-etatens etterretningskapasitet, som ble bygd opp under Solberg-regjeringen. Flere av mine tidligere kollegaer fra gamle dager jobber i denne enheten, og det jeg også kan påpeke, er at de gjør et formidabelt arbeid og et godt etterretningsarbeid, og man har klart å avdekke alle disse narkotikasmuglingene som har foregått. Foreligger det noen ytterligere planer, slik statsråden ser det, for å styrke etterretningskapasiteten – ikke bare med personell, men også i samarbeidet mellom tolletaten og de andre etterretningsentitetene og sikkerhetsentitetene vi har i Norge?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [11:32:28]: Helt konkret vil jeg komme tilbake igjen til det. Jeg opplever å ha jevn og tett dialog med tolletaten hele tiden – vi var også på samme konferanse, både ansatte i etaten, som er veldig viktig, og ledelsen i tolletaten – og har også møtt konkret dem som jobber med etterretning, og sett hvilken utrolig viktig jobb de gjør. Jeg var innom det i svaret mitt. Det er store økonomiske interesser som står bak. Det er klart at da vil det offentlige veldig ofte måtte henge litt etter med hensyn til hvilke ressurser vi har, for når det gjelder narkotikaomsetning, er det milliardbeløp i omløp. Derfor er det viktig at vi er utålmodige på tolletatens vegne, og tolletaten er ofte en etat som er litt mer forsiktig med å si fra om sine behov enn mange andre etater. Derfor skal vi sammen, både Senterpartiet, Høyre, storting og regjering, sørge for at vi har en vel fungerende og god tolletat også framover.

Spørsmål 3

Mímir Kristjánsson (R) [11:33:41]: «En anonym kvinne skriver på Facebook-gruppen Opprør mot fattigdom: «Nå går tiden veldig fort mot jul. Hele trygden min nå i desember går på regninger. Med kronisk syk-

dom, minste uføretrygd samt høye utgifter er ting veldig vondt om dagen. Mest lyst til å slå av lyset, å sove meg gjennom hele julen. Men som enslig og med små barn som gleder seg masse så kan jeg ikke gjøre det heller. Med 2 uker igjen til jul ber jeg dere, er det noen som har lyst til å strekke ut en hånd å hjelpe meg med litt mat og drikke?»

Tror statsråden denne kvinnen ville satt pris på en ekstra tusenlapp i sosialhjelp til jul?»

Statsråd Tonje Brenna [11:34:34]: Det er mange som har det tøft nå, og det gjør inntrykk på meg å høre disse historiene. Dette er utfordringer regjeringen og jeg tar på største alvor.

Vår viktigste jobb er trygg og ansvarlig økonomisk styring, å få kontroll på prisveksten og sørge for fortsatt lav arbeidsledighet. Det vil i fortsettelsen også være det som hjelper de aller fleste mennesker.

I tillegg til å sørge for trygg økonomisk styring sikrer regjeringen gode, universelle velferdstjenester for alle, og vi gjennomfører en rekke tiltak som treffer bredt, og som har direkte betydning for familienes økonomi i hverdagen gjennom året.

Vi har prioritert barnefamilier. Blant annet er barnetrygden økt for alle. For enslige forsørgere er i tillegg den utvidede barnetrygden økt med 5 000 kr i året. Vi har flyttet støtte til enslige forsørgere fra skatt til utvidet barnetrygd. For enslige forsørgere innebærer det en omlegging og et løft på inntil 11 500 kr i året.

Neste år blir det ytterligere forbedringer. Sammen med SV er regjeringspartiene enige om å øke barnetrygden med 2 400 kr i året for barn over seks år. Vi setter også ned maksprisen i barnehage med 1 000 kr i måneden. En familie med to barn i barnehage vil spare 18 700 kr i året, og for dem som bor i distriktene, vil en barnehageplass bli 1 500 kr billigere i måneden. Det betyr en innsparing på 28 050 kr i året hvis familien har to barn i barnehage. Første- og andreklassinger har allerede fått 12 timer gratis SFO. Neste år følger tredjeklassingene etter.

I tillegg til forbedringene jeg har nevnt, vil jeg også minne om at mange av ordningene er innrettet slik at de reguleres hvert år. For eksempel reguleres arbeidsavklaringspenger og uføretrygd årlig i tråd med endringer i grunnløpet og følger dermed utviklingen i lønnsveksten. Dermed er ikke mottakerne av disse ytelsene avhengige av særskilte vedtak i Stortinget for at ytelsene deres skal øke i tråd med lønnsveksten.

Samtidig stiller vi opp for dem som trenger det aller mest. Jeg vil trekke fram at vi har økt de statlig veiledende satsene for sosialhjelp med 10 pst. i år. Neste år økes minsteytelsene for personer som mottar arbeidsavklaringspenger, uføretrygd og kvalifiseringsstønad. For

dem som ikke selv kan sørge for sitt livsopphold, fungerer sosialhjelpen som et nedre sikkerhetsnett. Nav-kontoret skal utøve skjønn ved vurdering av hva som utgjør et forsvarlig livsopphold. Stønaden skal utmåles med bakgrunn i den enkeltes faktiske behov, og det skal gjøres konkrete og individuelle vurderinger av hva enkeltmennesker og familier trenger.

Velferdsstaten vår skal fungere året rundt, og kravet til individuelle vurderinger gjelder hele året. Det betyr f.eks. utgifter knyttet til spesielle begivenheter og høytider, og det skal inngå som en del av den økonomiske sosialhjelpen hvis en konkret vurdering av personens situasjon tilsier det.

Det er mange som kjenner på en uro før jul. Det er utvilsomt krevende tider. Mange har fått trangere økonomi, og flere sliter. Jeg vil oppfordre folk som trenger hjelp, til å benytte sikkerhetsnettet vi har gjennom Nav-kontorene. Der kan de få råd og veiledning og få vurdert om de har rett til sosialhjelp hvis andre ytelser ikke strekker til.

Mímir Kristjánsson (R) [11:37:34]: Det er interessant det statsråden sier, om at folk må gå til Nav. Jeg skal lese et sitat fra en Nav-ansatt. Det kom fram i en rapport Nav nettopp har gjennomført, på et seminar som vi begge to var på, både jeg og statsråden. Hør her:

Det er veldig kommunisert i media: Gå til Nav hvis du sliter økonomisk. De kan hjelpe dere. Så følger det jo ikke med noen midler til kommunen, og vi har en voldsom økning i antall henvendelser. Det blir veldig press på tjenesten og økte forventninger til hva vi skal greie å levere. Under pandemien, for å dra den parallellen, fikk jo Nav mye ressurser til å følge opp de permitterte. Vi oppbemannet veldig for å ta imot den bølgen som kom. Nå kommer det på en måte en bølge, og så er det ikke ...

Da er spørsmålet: Hva tror statsråden de Nav-ansatte tenker når hun sier at man skal gå til Nav, hvis de Nav-ansatte ikke har ressurser, som de selv sier, til å hjelpe folk?

Statsråd Tonje Brenna [11:38:36]: At det jevnt over er krevende å jobbe i Nav, men spesielt nå, er hevet over enhver tvil.

Jeg tror iallfall jeg og denne Nav-ansatte kunne vært enige om én ting, og det er at alternativet, nemlig å si «ikke gå til Nav, ikke stol på velferdsstaten vår, ikke be om hjelp hvis du trenger det», er et helt uakseptabelt signal å sende.

Velferdsstaten vår er til bruk, den er ikke til pynt. Jeg forstår at det er fristende for Stortinget å diskutere om man skal justere enkeltsummer opp og ned i stønadene våre, men det viktigste i sosialhjelpen er at folk får dekket de behovene de faktisk har. Da må det være skjønnsmessige vurderinger som ligger til grunn, og vi må stole på at våre an-

satte i førstelinja kan gjøre de vurderingene, at de har rammer til det. Derfor har vi også økt overføringene til kommunene i alle statsbudsjettene vi har lagt fram. Det kommer også den som søker hjelp på Nav-kontoret, til gode.

Mímir Kristjánsson (R) [11:39:31]: Jeg tror ikke alternativet til å si «gå til Nav» er å si «ikke gå til Nav». Jeg tror alternativet er å styrke Nav og styrke ordningene. Det er alternativet.

Jeg er litt forvirret over denne regjeringen, for man sier på den ene siden at man ikke kan øke enkeltsummer, og at man ikke skal ha noen hopp-og-sprett-velferd, men nå har jo regjeringen nettopp økt to enkeltsummer i et statsbudsjett, så det var tydeligvis mulig. I fjor ga man jo denne tusenlappen, så det var tydeligvis mulig i fjor. Da var det fornuftig, rasjonell politikk, men i år er det visst det reneste vanvidd å komme med en sånn hopp-og-sprett-velferd og 1 000 kr på slutten av året. Med mindre alle har kommet på voldsomt bedre tanker siden i fjor, er dette litt underlig. Jeg må derfor bare spørre igjen, for statsråden svarte ikke på det: Hun dama som jeg leste opp denne historien til, tror du hun ville hatt godt av en ekstra tusenlapp til jul?

Presidenten [11:40:27]: Presidenten må påpeke at «du» ikke er en tiltaleform i stortingsalen.

Mímir Kristjánsson (R) [11:40:31]: Beklager.

Statsråd Tonje Brenna [11:40:32]: Jeg er glad for at presidenten understreker parlamentarisk språkbruk, men jeg synes det er litt krevende å bli tillagt motiver og utsagn jeg verken har stått for eller har, i enhver debatt jeg møter representanten i. Det kan representanten tenke over hvis han ønsker en edruelig debatt om hvordan vi kan gjøre det bedre for folk.

Forskjellen på ytelsene som staten står for, og som vi justerer gjennom statsbudsjettet, og sosialhjelpen, er at sosialhjelpen er skjønnsmessig. Det betyr at hvis du, som denne anonyme Facebook-brukeren, kommer til et Nav-kontor og ber om hjelp fordi du ikke har penger til å kjøpe mat og drikke til ungene dine til jul, skal du få en vurdering av om du trenger penger til det. Det mener jeg er en veldig mye bedre måte å håndtere dette på enn at Stortinget etter forgodtbefinnende skal justere satsene opp og ned, når hele konseptet sosialhjelp er at det er den enkeltes behov som skal styre summene.

Spørsmål 4

Fra representanten Rasmus Hansson til næringsministeren:

«I september la regjeringen inn solindustrien som et eget satsingsområde i Grønt industriløft, slik Mil-

jøpartiet De Grønne foreslo i forbindelse med næringskomiteens behandling av statsbudsjettet for 2023. Nå er imidlertid den norske solindustrien i full krise. Norwegian Crystals gikk konkurs i august i år, NorSun permitterte 100 ansatte i september, og REC Solar stanset produksjonen ved fabrikken i Kristiansand i oktober.

Hvilke konkrete grep vil statsråden ta for å redde norsk solindustri?»

Presidenten [11:41:32]: Dette spørsmålet er utsatt.

Spørsmål 5

Frank Edvard Sve (FrP) [11:41:42]: «Regjeringa skryter av oppstart for nye vegprosjekt i statsbudsjettdebatten, men ingen av disse prosjekta får byggestart i budsjettåret. Regjeringa aukar vedlikeholdsetterslepet på både fylkesveg, riksveg og jernbane med milliardbeløp, og talet på dødsulykker og alvorlege ulykker fortsetter å auke landet over.

Kvifor taper statsråden kampen i si eiga regjering for nødvendige budsjettmidlar til samferdsel, trygge og sikre vegar og reduksjon av dødsulykker, og berre står og ser på at talet på døde i trafikken aukar?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:42:15]: Jeg deler representantens iver etter å sette i gang bygging av nye og sikre veier. Statens vegvesen har anslått behovet til de nye prosjektene i 2024 til å være på 225 mill. kr. Regjeringen har derfor prioritert 225 mill. kr i statsbudsjettet for 2024 til prosjektene E6 Megården–Sommerset, E134 Røldal–Seljestad og E134 Oslofjordforbindelsen, byggetrinn 2.

Etter budsjettforliket med SV bevilges det nå 91 mrd. kr til samferdsel på budsjettet. Det er en økning på over 8 mrd. kr, og det er 10 pst., hvis man måler mot budsjettet for i år.

Det er viktig å ta vare på eksisterende infrastruktur. Med budsjettforliket anslås det at vedlikeholdsetterslepet på riksveinettet samlet sett reduseres med 100 mill. kr i 2024. I statsbudsjettet for 2024 øker regjeringen de frie inntektene til fylkeskommunene med 1,3 mrd. kr. Det styrker fylkeskommunenes økonomi og muligheten for å satse på ulike tjenester, f.eks. opprustning av fylkesvei.

Som følge av redusert framdrift samt reduserte kostnader for enkelte jernbaneprosjekter har Bane NOR prioritert 1,1 mrd. kr mer til fornyelse av jernbane enn det som ble lagt til grunn i statsbudsjettet for 2023. Det betyr at vedlikeholdsetterslepet på jernbanen kun vil øke med anslagsvis 100 mill. kr i år. Det er en langt mindre økning enn tidligere år. Jeg vil komme tilbake til Stortinget med en helhetlig plan for vedlikeholdsinn-

satsen på jernbanen i ny NTP, som legges fram til våren neste år.

Alt i alt vil jeg mene at vi har lykket med å lage et godt samferdselsbudsjett. All den tid vi må prioritere penger også til andre viktige samfunnsoppgaver, som forsvar, samfunnsikkerhet og å kutte i klimagassutslipp, vil jeg sågar også våge å påstå at jeg er en budsjettvinner.

Frank Edvard Sve (FrP) [11:44:23]: Eg trur det er ulikt syn på akkurat det siste, at samferdselsministeren er budsjettvinnar, for i den perioden vi snakkar om no, har det vore ein kraftig prisvekst som et opp alt det ein snakkar om her. Fylkeskommunane står eigentleg i kneståande med tanke på å ha moglegheiter til å ta igjen eit vegvedlikehaldsetterslep, og det same ser vi i alle andre sektorar.

Når det gjeld det med trafikktrygging: I budsjettet for 2022, i revidert budsjett for 2022, i budsjettet for 2023, i revidert budsjett for 2023 og i budsjettet for 2024 har ein altså ikkje klart å gjere nokon kraftfulle grep for å få ned talet på drepne og hardt skadde i trafikken. Ein har ikkje teke dei store grepa. Ein har i heile denne perioden sagt at ein skal kome tilbake til det i Nasjonal transportplan. Når har samferdselsministeren tenkt å gjere tiltak som vil vere kraftfulle nok til å kunne få ned talet på hardt skadde, alvorlege ulykker og dødsulykker?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:45:28]: Vi gjør noe hele tiden, hver dag. I inneværende år har vi styrket drifts- og vedlikeholdsbudsjettene med over 2 mrd. kr, og det vil selvfølgelig bidra til dette. Som jeg har sagt gjentatte ganger i denne salen: Hvis det var sånn at det bare var innsatsen på vei som forebygget trafikkulykker, hadde dette vært enkelt, men det handler altså om langt flere ting. Det handler om utfordringer som trafikanten påfører i trafikkbildet, det handler om å kjøre med rus, det handler om å ikke bruke bilbelte, det handler om for høy fart. Så dette er et komplekst og sammensatt bilde, og det vet representanten Sve.

Jeg må bare si at det er litt spesielt å få kritikk fra Fremskrittspartiet for manglende sikkerhet og trafikk-sikkerhetsatsing. I forslaget til statsbudsjett for neste år foreslår Fremskrittspartiet altså å kutte 1,25 mrd. kr til Statens vegvesen, og konsekvensen av et slikt kutt i Statens vegvesen er at de ikke kunne ha fortsatt med sitt trafikk-sikkerhetsarbeid. Det ville hatt dramatiske konsekvenser.

Frank Edvard Sve (FrP) [11:46:21]: Vi kuttar i byråkratiet, og i ein så stor organisasjon er det openbert moglegheit for det.

Realitetane i dette med ulykkene, dei alvorlege ulykkene og dødsulykkene, er at det er samansett, det har

statsråden rett i, men i ein stor andel av ulykkene – 30, ifølgje rapporten frå Riksrevisjonen – omkom folk på grunn av vegbanen, og ifølgje rapporten skjedde om-trent halvparten av ulykkene på fylkesvegar. Så det betyr noko kva ein gjer når det gjeld vedlikehald. Framstegs-partiet fremja både tiltakspakke på fylkesveg og ei rek-kje tiltak – som midtmerking, kantmerking, underskje-ner til motorsykkel – men regjeringspartia har stemt det ned. Hadde det ikkje vore ein god idé at regjeringspartia og samferdselsministeren bidrog til at vi kunne få gjort noko fysisk, noko konkret, for å få ned talet på dødsulyk-ker og dei alvorlege ulykkene?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:47:21]: Det blir ikke mer sant av at en gjentar en feilaktig påstand flere ganger. I disse rapportene er veien en medvirkende årsak i 30 av tilfellene. Det betyr at veien alene ikke er årsaksforkla-ring til ulykken. Det er i tillegg faktorer som rus og fart som spiller inn. Så man må ha det perspektivet når man skal håndtere utfordringene med trafikkulykker.

Så er det slik at representanten Sves parti også den-ge gangen har gjort betydelige kutt i fylkeskommune-nes økonomi. Det blir det ikke mer penger til å håndtere fylkesveienes utfordringer av. Og jeg vet ikke hva repre-sentanten Sve tenker om de ekstra 2 mrd. kr som har blitt lagt inn i samferdselsbudsjettet for inneværende år, men det er altså ikke luft. Det kommer altså konkrete til-tak ut av de ekstra to milliarder kronene på våre veier. Det må representanten rett og slett erkjenne.

Spørsmål 6

Fra representanten Bård Hoksrud til helse- og om-sorgsministeren:

«Ekspertutvalget som har evaluert manglende sam-tykkekompetanse for bruk av tvang i psykisk helsevern, foreslo i sin rapport å videreføre bruk av tvang i psykisk helsevern. Det har vært altfor mange eksempler på at alvorlig psykisk syke står bak grove kriminelle handlinger fordi de er for «friske» til å bli tvangsinnlagt og nekter å motta behandling. Også eldre demente kan gå glipp av nødvendig helsehjelp og behandling pga. samtykke-kompetanse slik den fungerer i dag. Vil statsråden rever-sere praksisen med samtykkekompetanse til slik det var før?»

Presidenten [11:48:25]: Spørsmålet er utsatt.

Spørsmål 7

Fra representanten Tone Wilhelmsen Trøen til hel-se- og omsorgsministeren:

«Regjeringen har avviklet fritt behandlingsvalg. Kan statsråden nå redegjøre for om alle de døgnplassene som ble tilbudt gjennom fritt behandlingsvalg innenfor rusomsorg og psykisk helse, har blitt erstattet av et til-svarende antall plasser i det offentlige eller gjennom ut-videde avtaler med private og ideelle aktører?»

Presidenten [11:48:27]: Spørsmålet er trukket.

Spørsmål 8

Fra representanten Sandra Bruflot til helse- og om-sorgsministeren:

«Ventetidene i helsetjenesten går feil vei. I Helse Sør-Øst er ventetidene i psykisk helsevern for barn og unge på hele 70 dager, og køene øker i alle deler av hel-setjenesten. Hva vil statsråden gjøre for å redusere ven-tetidene?»

Presidenten [11:48:27]: Spørsmålet er trukket.

Spørsmål 9

Hege Bae Nyholt (R) [11:48:45]: «Kan statsråden re-degjøre for hvorfor studieavgift for studenter utenfor EU/EØS og Sveits, som ikke er nevnt i Hurdalsplattfor-men, er implementert før nasjonalt studentombud for fagskolestudenter, som er nevnt som en satsing i Hur-dalsplattformen?»

Statsråd Sandra Borch [11:49:03]: Representanten tar opp to saker som regjeringen er opptatt av, og jeg vil også minne representanten om at det er mulig å følge opp flere prioriteringer på samme tid.

I statsbudsjettet for 2024 har regjeringen foreslått en rekke satsinger og omprioriteringer. Dette skal sikre etableringen av viktige studietilbud og økt studiekapasitet i sentrale utdanninger.

Det norske samfunnet står overfor store endringer. Jeg er opptatt av at vi i krevende tider gjør prioriteringer som gjør det mulig å satse på studieplasser og kompetanse i hele landet. Innføringen av studieavgift for stu-denter utenfor EØS er en prioritering som har et bredt flertall bak seg i Stortinget. Samtidig mener jeg at det rent prinsipielt var helt rett å innføre denne avgiften. Vi har nå tilpasset oss det store flertallet av land i resten av verden. Vi deltar nå i det internasjonale utdannings-samarbeidet på samme vilkår som andre land som stu-dentene våre møter når de reiser ut i verden.

Det betyr ikke at vi ikke ønsker at internasjonale studenter skal komme til Norge. Det er fortsatt mange internasjonale studenter ved norske universiteter, både de som tar en hel grad, og de som kommer hit på utveks-

ling. Jeg er glad for at stadig flere kommer på utveksling til Norge.

Alle fagskolestudenter skal ha tilgang på et studentombud som skal gi råd og hjelp i spørsmål som gjelder studiesituasjonen. I dag er det styret ved den enkelte fagskole som skal sørge for at studentene har tilgang på et studentombud. Regjeringen er opptatt av studentenes velferd og ikke minst rettssikkerhet, og vi vil vurdere om det skal opprettes et nasjonalt studentombud.

Jeg vil også berømme representanten for en svært kreativ måte å stille to spørsmål i ett spørsmål på.

Hege Bae Nyholt (R) [11:50:56]: Jeg takker for ros. Det er alltid hyggelig i desember. Desember er jo også tiden for refleksjon og ettertanke, og innimellom må man gå litt tilbake i tid – nærmere bestemt ti år, for under Senterpartiets landsmøte i 2013 ledet sittende statsråd ungdomspartiet. Da var, ifølge en artikkel i NRK, et av hennes viktigste gjennomslag at Senterpartiets landsmøte sa nei til studieavgift for utenlandsstudenter:

«Sandra Borchs motstand mot programkomiteens forslag om å innføre studiepenger for utenlandske statsborgere fikk også medhold.»

Hva har fått statsråden til å endre syn på saken?

Statsråd Sandra Borch [11:51:32]: Heldigvis blir man eldre og kanskje litt mer fornuftig med årene. Jeg mener det var helt rett, i den tiden vi er i nå, når vi også ser at alle andre land har innført studieavgift, å innføre denne avgiften for studenter utenfor EØS. Så er det sånn at vi fortsatt har veldig mange internasjonale studenter på utveksling. Vi har utvekslingsavtaler med veldig mange. Jeg gleder meg til å følge opp den prioriteringen som vi har gjort i budsjettet nå, med en egen stipendordning for studenter som kommer fra utviklingsland. Men jeg mener det prinsipielt er helt rett å innføre studieavgiften, selv om jeg mente noe annet for ti år siden.

Hege Bae Nyholt (R) [11:52:15]: Spørsmålet om hvorvidt klokskap følger alder, får jeg ta opp i en senere spørretime – jeg er usikker på hvilken minister som skal få det spørsmålet.

Jeg ønsker selvfølgelig også å stille spørsmål om nasjonalt studentombud, som er viktig for studentenes rettssikkerhet, og som vil bidra til å styrke kvaliteten i sektoren. I dag er det ulik kvalitet på de ordningene som finnes. Noen steder er det studentene selv som innehar rollen, og andre steder er det ansatte ved administrasjonen. Det fører til utfordringer hva gjelder både habilitet og kompetanse. Det fører også til at flere ikke får den hjelpen de trenger, og har rett på.

Mitt spørsmål til statsråden er derfor: Når vil statsråden sørge for at et nasjonalt studentombud etableres?

Statsråd Sandra Borch [11:52:56]: Dette er en sak som jeg er veldig opptatt av, og som jeg ønsker å få på plass. Nå er det ikke sånn at det er krav om nasjonalt studentombud. Altså: Man har ikke nasjonalt studentombud på universiteter og høyskoler, men fagskolene står i en særstilling, det er jeg helt enig i. Nå er det tiltak som ligger til utredning i Kunnskapsdepartementet, og jeg ønsker å følge det opp på sikt, og at vi skal klare å etablere et nasjonalt studentombud for fagskolene. Det tror jeg er viktig og riktig. Så er det også en oppfordring til meg at man, også på institusjonene, er opptatt av å ha studentombud, enten det er innenfor universitets- og høyskolesektoren eller innenfor fagskolene. Vi vet at noen fagskoler har det, men vi ser dessverre også at veldig mange ikke har det. Så jeg håper at når vi har utredet denne saken, skal vi kunne komme tilbake til Stortinget med det.

Spørsmål 10

Fra representanten Marius Arion Nilsen til olje- og energiministeren:

«Krafteksporten er 50 pst. høyere i år enn hele fjoråret, og vi har fremdeles resten av desember igjen. Magasinfyllingsgraden er nå 5 prosentpoeng lavere enn i fjor. Prisene som hadde gått litt ned, har nå snudd, og er på rekordnivåer. Tidvis er de høyest i Europa. Regjeringens styringsmekanisme for krafteksport, som skulle sikre forsyningssikkerheten, lar vente på seg. Den ble lansert sommeren 2022, med lovnader om innføring neste vinter, altså i år.

Når kommer mekanismen, og hvordan sikrer regjeringen forsyningssikkerheten nå?»

Presidenten [11:53:52]: Dette spørsmålet er trukket.

Spørsmål 11

Tobias Drevland Lund (R) [11:54:07]: «Det er en kjent problematikk at i måneder med tre AAP-utbetalinger mister AAP-mottakere rett til bostøtte og med det en eventuell strømstøtte. Dette er noe jeg tok opp i den ordinære spørretimen med daværende statsråd Sigbjørn Gjelsvik 7. desember 2022. Den gang fikk jeg til svar: «Vi er opptekne av å sjå på om det finst løysingar, òg i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, men det er som sagt ikkje berre beint fram å finne løysingar på dette.» Har statsråden fått sett mer på løsninger på dette problemet?»

Statsråd Erling Sande [11:54:51]: Som representanten Drevland Lund tok opp, kan bustøttemottakarar

som får dagpengar, arbeidsavklaringspengar eller kvalifiseringsstønad, få lågare eller inga bustøtte to gonger i året. Det skjer fordi inntekta deira, som blir meld inn i a-ordninga i desse månadene, er høgare enn ho er normalt. Dei nemnde ytingane blir utbetalte jamleg kvar 14. dag, og det gjer at ein i løpet av same månad kan få tre utbetalningar. Bustøtta er behovsprøvd etter inntekta månad for månad, slik at ho blir lågare når inntekta, slik ho då er registrert i a-ordninga, blir høgare. I desse tilfella vil inntekta dei ti andre månadene i året vere noko lågare, og dermed blir bustøtta i dei månadene noko høgare. Sånn sett jamnar det seg ut, så dei ikkje tapar bustøtte over året samla sett. Det kan likevel vere uheldig, særleg fordi ein i dei månadene det er ekstra utbetalningar, eksempelvis på grunn av straumprisane, òg mister retten på denne enkeltutbetalinga. Då blir konsekvensane store.

Som min forgjengar sa sist representanten Drevland Lund stilte spørsmål om dette, er det ikkje beint fram – som han sa – å finne løysingar på det. Ekspertgruppa om bustøtte, som gjekk gjennom bustøtteordninga og leverte rapport i mai 2022, viste til at det var vanskeleg å sjå ei enkel løysing som ikkje gjev andre utfordringar, eller som reiser nokre prinsipielle spørsmål knytt til likebehandling.

Mitt departement og Arbeids- og inkluderingsdepartementet har no sett ned ei arbeidsgruppe. Der deltek også Husbanken og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Målet er å finne ei løysing. Dei har ikkje konkludert enno. Løysinga må ha som utgangspunkt at ingen skal kome dårlegare ut enn det dei gjer i dag, og samtidig må bustøtta ta best mogleg vare på prinsippet om likebehandling.

No er det ein dialog mellom mitt departement, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, og dei to etatane. Så skal eg kome tilbake til Stortinget på eigna vis når det ligg føre fleire vurderingar, eller i beste fall ein konklusjon på korleis vi løyser denne utfordringa.

Tobias Drevland Lund (R) [11:57:11]: Jeg takker for svaret. Det er verdt å minne om at det er en veldig stor krise der ute. Det er rundt 600 000 nordmenn som oppgir at de gruer seg til jul på grunn av økonomien. Det er ingen hemmelighet at mange av dem er folk som også går på arbeidsavklaringspenger, og som vi vet har lite å rutte med fra før. Med dagens ordning, hvor man plutselig kan stå uten en betydelig inntekt fra den ene måned til den andre, gir det stort utslag. Rødt mener at dette ikke kan fortsette. I november i fjor kunne NRK skrive at rundt 6 000 personer ble rammet av denne praksisen. Jeg lurer på om statsråden besitter tall som sier hvor mange som blir rammet av denne praksisen i år.

Statsråd Erling Sande [11:57:57]: Det eg har fått opplyst, er at det er om lag 20 000 bustøttemottakarar som har inntekt frå arbeidsavklaringspengar, og 2 500 frå dagpengar. Mykje av utfordringa med å løyse dette ligg i at det er krevjande å identifisere kven det er dette gjeld kvar månad. Av same grunn er det òg vanskeleg å seie eksakt kor mange som mister støtta heilt, eller som berre får ei lågare utbetaling. Det er litt av bakteppet for kvifor dette tek tid.

Tobias Drevland Lund (R) [11:58:32]: Jeg er i hvert fall veldig opptatt av at vi finner en løsning på det. Jeg oppfatter at statsråden også er det, for det kan ikke være sånn at flere tusen mennesker er avhengige av stjernetegn og måneder når det gjelder hvor mye penger de får. De må ha forutsigbarhet for å vite at de faktisk kan betale alle de regningene som hoper seg opp. Særlig den tiden vi er inne i nå, med priser som øker mye, gjør at folk trenger trygghet.

Mitt siste spørsmål til statsråden er når han tror han kan komme tilbake med en løsning på dette problemet, og når arbeidsgruppen kan være ferdig med sitt arbeid.

Statsråd Erling Sande [11:59:09]: Eg vil ikkje kome med noko heilt konkret tidspunkt no, rett og slett fordi vi ikkje heilt veit når denne konklusjonen ligg føre, men det blir jobba med det, og det blir jobba raskt. Eg håpar å kome tilbake så snart det ligg føre ein konklusjon, eller om det er fleire vurderingar på område som ikkje tidlegare er belyste i saka.

Spørsmål 12

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:59:47]: «Meiner statsråden at lokaliseringa av den nye etaten for eksportkontroll på Fornebu i Bærum, 35 minutts spasertur frå Oslo sentrum, er i tråd med retningslinjene for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon, fastsett av Kommunal- og distriktsdepartementet?»

Eg vil også nytte høvet til å rette opp ein faktafeil i spørsmålet: Det står at det er 35 minutts spasertur frå Oslo sentrum. Det korrekte er 15 minutts biltur og ein dryg times spasertur.

Statsråd Erling Sande [12:00:16]: Fyrst vil eg seie at regjeringa meiner at statlege arbeidsplassar bør vere godt spreidde geografisk og kome heile landet til gode. I tråd med retningslinjene for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon blir det då det enkelte fagdepartement sitt ansvar at desse retningslinjene blir følgde i lokaliseringssaker. Fagdepartementet er òg ansvarleg for å gjere det endelege vedtaket om lokalisering.

Forslag om å etablere eller flytte statlege verksemder anten til Oslo, sentrale kommunar i Oslo-området eller andre av dei største byane skal alltid leggast fram for regjeringa med fagdepartementet si vurdering og tilråding. I denne saka er det Utanriksdepartementet som er det aktuelle fagdepartementet, som har vurdert å gje tilråding om lokalisering av den nye etaten for arbeidet med eksportkontroll og sanksjonar.

Kommunal- og distriktsdepartementet si rolle i såne saker er å rettleie fagdepartementa i tråd med retningslinjene. Kvar enkelt sak skal greiast ut for seg, og det skal vurderast tre ulike lokaliseringalternativ der omsyn til lokaliseringspolitiske og sektorpolitiske mål blir sette i samanheng.

Kravet i retningslinjene er òg at eitt alternativ skal vere i sentralitetsklasse 3–6, altså at det også skal vurderast eit alternativ innanfor det. I tillegg legg retningslinjene m.a. vekt på at følgjande omsyn skal vurderast: vilkår for lokalisering, vurdering av lokaliseringspolitiske omsyn, kostnadseffektivitet og effektiv oppgåveløysing, konsekvensar for arbeidsmarknad og eventuelle avbøtande tiltak. Desse ulike omsyna skal vegast mot kvarandre.

Eg har i denne saka òg rettleia om bruken av regjeringa sine retningslinjer og sikra at utgreiinga er i tråd med krava i retningslinjene, for det er mi rolle. Eg vil gjer merksam på at retningslinjene for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon er gjordde gjeldande i kongeleg resolusjon, og ikkje fastsette i Kommunal- og distriktsdepartementet.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:02:15]: Eg takker for svar-
et.

I dei tidlegare statlege retningslinjene frå regjeringa Solberg, som Venstre var ein del av, stod det at nye statlege verksemder i hovudsak skulle bli lokaliserte utanfor Oslo-regionen. Dette er openbert ein ny statleg etat, ei statleg verksemd, og Fornebu er openbert innanfor Oslo-området.

Så har denne regjeringa lagt til eit tillegg: at slike nye statlege verksemder heller ikkje skal lokalisertast i andre av dei største byane. Sidan det har regjeringa gjort to store nye lokaliseringar. Det eine er eit senter for kamp mot digitale bedrageri. Det blei lagt til Gjøvik, nær Oslo lufthamn, Gardermoen, og ikkje til Trondheim, som var alternativet. Og no blir etaten for eksportkontroll lagt til Bærum, ikkje til Bergen, som var alternativet.

Er det ein samanheng mellom at Trondheim og Bergen er blitt valde vekk og dei nye retningslinjene? Eller har Senterpartiet sin stortingsrepresentant Nils Bjørke rett når han seier at dette openbert uansett er heilt feil og eit klart brot på Hurdalsplattforma?

Statsråd Erling Sande [12:03:22]: Fyrst har eg lyst til å svare at det ikkje er utelukka å leggje statlege arbeids-

plassar og funksjonar til andre, større byar. Regjeringa har sjølv gjort det når det gjeld kyrkjebevaringsfondet, eksempelvis, som er lagt til Trondheim. Så det er ikkje utelukka, men retningslinjene er meinte også å vareta dei mindre plassane i dette landet.

Det er viktig med motorar som Trondheim, Bergen, Tromsø og Stavanger, men det er også viktig at det er statlege og offentlege arbeidsplassar i dei andre tettstadene og mindre byane våre. Der går det an å utfordre litt tilbake, for det skjedde jo ei massiv sentralisering under den regjeringa som Bjørlo viser til, og som Venstre også i periodar var ein del av, ved at ein flytta arbeidsplassar inn mot dei store byane, også Oslo. Vårt felles mål må vere å spreie arbeidsplassane meir, og då bør det gjerast når det ligg til rette for det.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:04:20]: Eg merkar meg at statsråden enno ikkje har gått inn på nokon faktaargumentasjon om kvifor denne nye etaten for eksportkontroll er lagt til Bærum, utover at han sjølv sagt har rett i at Bærum er ein mindre kommune enn Bergen, og difor kanskje skal takast meir omsyn til, sjølv om eg ikkje trur statsråden eigentleg meiner det.

Noko som er spesielt i denne saka, er at det har blitt argumentert frå Utanriksdepartementet til Bergens Tidende at å lokalisere dette på Fornebu ville kunne gjere at ein flytta inn i eit bygg utan auka leigekostnader for staten. Då er det slik at før sjølve lokaliseringprosessen begynte i juli, to månader før, i mai, godkjende Justisdepartementet ei utviding av husleigeavtalen på det aktuelle bygget på Fornebu med 11,5 mill. kr i året, fordi det låg føre «en opsjon på tilleggsarealer, og det foreligger nå en situasjon hvor det er aktuelt å utløse den». Betyr det at denne saka eigentleg var avgjort på førehand, før lokaliseringprosessen begynte, slik at ein fyrst skaffa seg lokale, og etterpå sa at det var gratis?

Statsråd Erling Sande [12:05:27]: No er vi eit godt stykke inne på andre departement sitt ansvar. Men det eg kan seie om den saka, er at justis- og beredskapsministeren har varsla ein gjennomgang av den ulovlege låneavtala som NSM har inngått med eigar av bygget, og peika på at leigeforholdet til ny verksemd for eksportkontroll er eitt av fleire forhold som kan vere relevante for den undersøkinga. Så må eg vise til utanriksministeren når det gjeld andre kommentarar om leige-saka, knytt konkret til ny etat for eksportkontroll.

Spørsmål 13

Margret Hagerup (H) [12:06:23]: «Hvilke grep vil statsråden ta for å sikre at ungdom som trenger det, får

tilbud om å bli lærekandidater, uavhengig av hvor de bor i landet?»

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:06:36]: Lærekandidatordningen er en viktig ordning for å kunne tilby et godt og likeverdig opplæringstilbud til mangfoldet av elever. Vi trenger ordninger som møter kompetansebehov i arbeidslivet, og som fungerer i praksis. Ikke alle unge opplever å passe inn eller at den vanlige veien til yrkeskompetanse er riktig for dem. Heller ikke alle har forutsetningene for å klare kravene i fag- og svenneprøven.

Vi skal ha en videregående opplæring med plass for alle. Lærekandidatordningen er viktig fordi den gir dem som ønsker fag- og yrkesopplæring, den tilpasningen de trenger for nettopp å kunne oppnå kompetanse og delta i arbeidslivet. I 2022 var det i alt 1 895 lærekandidater fordelt på et bredt spekter av lærefag i alle fylkeskommuner.

Jeg deler representantens engasjement for lærekandidatordningen. Den er allerede i dag svært viktig for ungdom som trenger et opplæringstilbud med utvalgte kompetanssmål som er mer tilpasset den enkeltes interesser og styrker. Vi må ta vare på det som fungerer, og justere der det trengs.

Lærekandidatordningen gir fylkeskommunene handlingsrom til å tilby tilrettelagt opplæring for kandidater med ulik grad av tilretteleggingsbehov. Det er fylkeskommunene og skolene som kjenner elevenes behov og de lokale forholdene aller best. Vi må derfor gi fylkeskommunene den nødvendige tilliten og tilstrekkelig handlefrihet til å finne de beste løsningene for den enkelte.

Målgruppen for dem som går et lærekandidatløp, er bred. Ordningen skal passe for både dem som har utviklingshemming og store tilretteleggingsbehov, og elever som trenger en litt annen vei inn i det ordinære arbeidslivet og på sikt kanskje kan oppnå et fag- eller svennebrev.

Jeg er kjent med at fylkeskommunene bruker til dels ulike kriterier for hvem som kan bli lærekandidat, og at omfanget av ordningen varierer. For eksempel ser vi at det yrkesfaglige tilbudet til personer med utviklingshemming eller stort behov for tilrettelegging varierer. Noen steder får elevene i dag rene skoleløp, mens andre steder er det tilpassede tilbud gjennom lærekandidatordningen i vekst-, arbeids- og inkluderingsbedrifter.

Et viktig grep vi allerede har gjort, er å utvide rettighetene i ny opplæringslov. Loven gir nå rett til opplæring fram til fullført studie- eller yrkeskompetanse. Det gjelder også dem som har kompetansebevis gjennom lærekandidatordningen, og dette gir ungdommen den tiden de trenger for å oppnå en kompetanse de kan bruke videre.

Regjeringen er i gang med å utrede lærekandidatordningen og å vurdere målgruppen for ordningen. Vi ser også på hvordan personer med utviklingshemming eller stort behov for tilrettelegging kan få tilbud om et praktisk lærekandidatløp.

Det å være i jobb gir oss så mye – trivsel, følelse av tilhørighet og å være en del av et fellesskap. Bedre inkludering i arbeidslivet er bra for alle og byr på store muligheter. Det gir flere muligheten til å få opplæring og fullføre med fagbrev og ikke minst kompetansebevis. Det vil gi den enkelte mer trygghet og mest sannsynlig en sterkere tilknytning til arbeidslivet. Det er i tråd med regjeringens ambisjoner.

Margret Hagerup (H) [12:09:39]: Statsråden er inne på at det egentlig ikke er noen som sier at lærekandidatordningen ikke er en god ordning. Et samlet storting har i flere år sagt at det er en god ordning, men så er det, som statsråden sier, store forskjeller rundt omkring i de ulike fylkeskommunene. Jeg var bl.a. i Vardø for et halvt års tid siden, og da var det en elev der som hadde trengt det tilbudet, men som ikke fikk det på grunn av at fylkeskommunene sa de hadde andre ordninger.

Det som skjer med disse elevene, er at de sendes på studiespesialiserende med manglende oppfølging, når de i stedet kunne blitt sendt på en yrkesfaglig utdanning. Det gjør at enkelte av disse elevene havner på studiespesialiserende i fem år.

Erfaringene fra lærekandidatordningen er svært gode, og på Stortinget har vi vært enige om at den bør bygges ut i hele landet. Christian Wendelborg ved NTNU Samfunnsforskning sier at tilrettelagt opplæring som lærekandidatordningen gir langt flere mulighet til å komme i arbeid og få et bedre liv. Det er bra at det utredes, men når kan en forvente at det faktisk skjer noe for denne gruppen, sånn at en sikrer at alle får et tilbud?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:10:46]: Som representanten sier, er det regjeringen som arbeider med videreutvikling av lærekandidatordningen. Hvordan dette skal gjøres, er under utredning, og det er en i full gang med. Det er mange gode erfaringer med hvordan et mer tilrettelagt tilbud for denne målgruppen kan se ut for lærekandidater, herunder erfaringer fra tidligere Østfold fylkeskommune. Nettopp disse erfaringene med andre skal vi ta med oss i det videre arbeidet og, som jeg sa, samtidig hente erfaringer fra andre fylkeskommuner. Ordningen har i dag bred støtte og også god utvikling når vi ser på tallene over dem som faktisk har fullføring med planlagt fullføringsgrad. Jeg må komme tilbake til på hvilket konkret tidspunkt en kan legge dette fram, men som sagt jobbes det med dette akkurat i disse dager.

Margret Hagerup (H) [12:11:43]: Det er jo ingen tvil om at dette er arbeidskraft som samfunnet trenger. Vi trenger også at disse elevene ikke blir fanget i utdanningssystemet. Jeg synes det er veldig bra at en utreder. Så håper jeg statsråden lytter til de signalene som kommer her i dag, og at en ser tilbake på anmodningsvedtakene som har vært i Stortinget gjennom de siste årene, for det finnes ganske mye kunnskapsgrunnlag på dette området allerede, bl.a. en NIFU-rapport fra 2018.

NIFU-rapporten fra 2018 sier også at en bør utrede et nytt yrkestittelnivå, og partene i arbeidslivet har egentlig vært positive til det. Utdanningsforbundet snudde for en del år siden. De var tidligere skeptiske, men de mener det er på tide å utrede et yrkestittelnivå mellom fagarbeidere med fag- eller svennebrev og de ufaglærte. I dag er det sann at lærekandidatene får et kompetansebevis.

Er dette noe statsråden vil ta initiativ til i denne utredningen og se om en kan heve statusen til disse som blir lærekandidater i dag?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:12:42]: Mye har skjedd siden 2018. I 2021 og 2022 var 61,4 pst. av de nyutdannede lærekandidatene i jobb ett år etter at de hadde fullført med kompetansebevis. Det var en økning fra 54,3 pst. for årskullene i 2018 og 2019, altså fra 54,3 pst. til 61,4 pst. Denne utviklingen er god, og det er viktig at den fortsetter.

Det er viktig at vi ser på dette med å innføre et yrkestittelnivå mellom fagarbeider med fag- og svenne-

brev og de ufaglærte. Nettopp det er regjeringen i gang med å utrede som oppfølging av Stortingets vedtak.

Spørsmål 14

Fra representanten Sofie Marhaug til klima- og miljøministeren:

«Naturavtalen ble vedtatt i Montreal for ett år siden. Da var prosessen allerede to år på etterskudd på grunn av koronapandemien. Vi har fått signaler om at regjeringen vil legge fram den norske handlingsplanen innen COP16 i oktober 2024. Det haster.

Vil regjeringen sørge for å legge fram handlingsplanen i tide til at Stortinget kan behandle den innen COP16, og vil regjeringen sørge for at planen følges opp av midler i statsbudsjettet for 2025, slik at innsatsen for å gjennomføre Norges forpliktelser ikke utsettes nok et år?»

Presidenten [12:13:28]: Spørsmål 14 er trukket. Sak nr. 2 er ferdigbehandlet.

Sak nr. 3 [12:13:32]

Referat

Presidenten [12:13:33]: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12.14.

